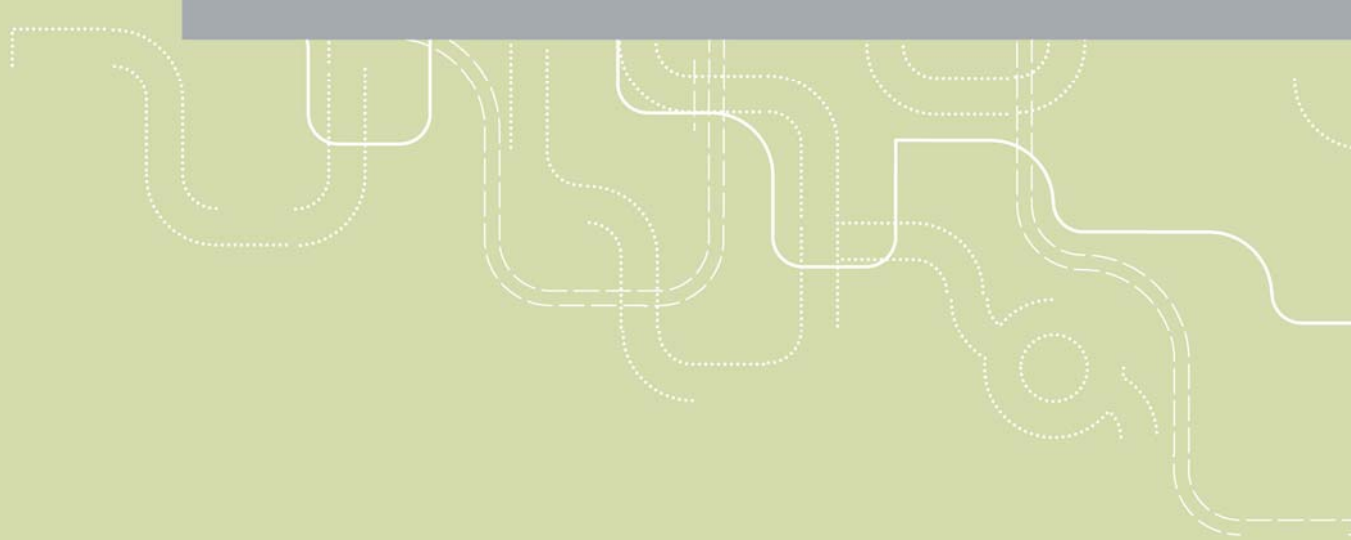


Økonomiske ringvirkninger av reiseliv i Hedmark og Oppland 2005



Økonomiske ringvirkninger av reiseliv i Hedmark og Oppland 2005

Petter Dybedal

ISSN 0808-1190

ISBN 82-480-0697-2 Papirversjon

ISBN 82-480-0698-0 Elektronisk versjon

Oslo, desember 2006

Tittel: Økonomiske ringvirkninger av reiseliv i Hedmark og Oppland 2005

Forfatter(e): Petter Dybedal

TØI rapport 863/2006

Oslo, 2006-12

74 sider

ISBN 82-480-0697-2

Papirversjon

ISBN 82-480-0698-0

Elektronisk versjon

ISSN 0808-1190

Finansieringskilde:

Hedmark og Oppland fylkeskommuner

Prosjekt: 3184 Fylkesvise og regionale ringvirkningsanalyser for reiseliv i Hedmark og Oppland

Prosjektleder: Petter Dybedal

Kvalitetsansvarlig: Jan Vidar Haukeland

Emneord:

Reiseliv; Ringvirkninger; Fritidsboliger

Sammendrag:

Det er beregnet et samlet turistkonsum på 2440 millioner kr i Hedmark og 4872 millioner kr i Oppland i 2005. Dette gir samlede produksjonsvirkninger på 2567 mill kr i Hedmark og 5396 mill kr i Oppland. Reiselivet står direkte og indirekte for 5,4 % av sysselsettingen i Hedmark og 10,4 % i Oppland. Besøkende på private hytter står for om lag halvparten av overnattningene, men kun 20 prosent av turistkonsumet i fylkene. Det er 31000 fritidsboliger i Hedmark og 42200 i Oppland. Samlet finnes det planer for en økning på 30 % i Hedmark og 40% i Oppland. Utbygging gir store lokale inntekter gjennom salg av tomter, fortjeneste til lokale utbyggere og etterspørsel etter byggevarer og arbeidskraft. Analysene er også gjort for fem regioner i Hedmark og seks regioner i Oppland.

Title: Economic impacts of tourism in Hedmark and Oppland counties 2005

Author(s): Petter Dybedal

TØI report 863/2006

Oslo: 2006-12

74 pages

ISBN 82-480-0697-2

Paper version

ISBN 82-480-0698-0

Electronic version

ISSN 0808-1190

Financed by:

Hedmark and Oppland county authorities

Project: 3184 Tourism impact analyses on regional and county level in Hedmark and Oppland

Project manager: Petter Dybedal

Quality manager: Jan Vidar Haukeland

Key words:

Tourism; Tourism impacts; Second homes

Summary:

Total tourist consumption is estimated at 2,4 billion NOK in Hedmark and 4,9 billion NOK in Oppland (2005). Total direct and indirect production impacts are estimated at 2,6 bill NOK in Hedmark and 5,4 bill NOK in Oppland. 5,4 % of total employment in Hedmark, and 10,4 % in Oppland, is directly or indirectly related to tourism. Tourists in second homes constitute nearly 50 % of total tourist accommodation figures, but only 20 % of the tourist consumption. There are 73 000 second homes in the two counties and plans for a 30-40 % increase. Development of second home areas gives rise to substantial regional and local profits and employment.

Language of report: Norwegian

Rapporten kan bestilles fra:
Transportøkonomisk institutt, Biblioteket
Gaustadalleen 21, 0349 Oslo
Telefon 22 57 38 00 - www.toi.no

The report can be ordered from:
Institute of Transport Economics, The library
Gaustadalleen 21, NO 0349 Oslo, Norway
Telephone +47 22 57 38 00 - www.toi.no

Copyright © Transportøkonomisk institutt, 2006

Denne publikasjonen er vernet i henhold til Åndsverkloven av 1961
Ved gjengivelse av materiale fra publikasjonen, må fullstendig kilde oppgis

Forord

I perioden 1999 – 2002 gjennomførte Transportøkonomisk institutt (TØI), i samarbeid med Norsk institutt for by- og regionforskning og Statistisk sentralbyrå, forskningsrådprosjektet ”Utvikling av data og modeller til analyse av turismens regionale og lokale betydning”. Dette verktøyet ble laget for å utarbeide (blant annet) fylkesvise og regionale analyser av reiselivets indirekte og direkte virkninger.

Med utgangspunkt i dette verktøyet og nyere data for turistovernattinger og forbruk har TØI beregnet de økonomiske ringvirkningene av reiseliv for Hedmark og Oppland og for spesifiserte regioner innen fylkene. Oppdragsgivere er Hedmark fylkeskommune og Oppland fylkeskommune, som også har tatt initiativet til undersøkelsen.

Oppdraget omfatter også analyser av økonomiske virkninger av hyttebygging og hytteturisme. Resultatene herfra er presentert i rapportens del 2.

Rapporten er skrevet av Petter Dybedal, som også har vært TØIs prosjektleder. Jan Vidar Haukeland har kvalitetssikret rapporten og Tove Ekstrøm har stått for behandling av tekst og tabeller og tilrettelagt rapporten for publisering.

Oslo, desember 2006
Transportøkonomisk institutt

Lasse Fridstrøm
instituttssjef

Jan Vidar Haukeland
avdelingsleder

Innhold

Sammendrag

1	Innledning.....	1
1.1	Bakgrunn og prosjektmål.....	1
1.2	Definisjoner og begreper	1
1.3	Hovedtrekk i metode.....	4
1.4	Resultatvariable	5
2	Beregning av overnattingstall.....	6
2.1	Publiserte overnattingstall på regionnivå.....	6
2.2	Hotellovernattinger	7
2.3	Overnattingstall for camping og hyttegrender	8
2.4	Overnatting ved slekt- og vennebesøk og annen overnatting.....	10
2.5	Overnattinger i private hytter.....	11
2.6	Oppsummering overnattinger	17
3	Beregning av turistenes konsum.....	21
3.1	Metode, forutsetninger og særskilte forhold ved beregningene	21
3.2	Forbrukstall overnattinger utenom privat hytte	21
3.3	Beregning av hyttegjesters forbruk.....	24
3.4	Totale konsumtall	29
4	Beregning av direkte og indirekte virkninger.....	33
4.1	Kort om direkte og indirekte virkninger	33
4.2	Direkte og indirekte virkninger på fylkesnivå	34
4.3	Resultater på regionnivå	37
4.4	Oppsummering direkte og indirekte virkninger	40
	Vedlegg: Beregning av antall overnattinger i hyttegrender.....	43
Del 2: Økonomiske virkninger av utbygging av fritidseiendommer		1
1	Formål og problemstilling.....	2
1.1	Hva vi ønsker å kartlegge	2
1.2	Avgrensning av analyseområdet.....	2
2	Utviklingen i antall fritidsboliger i regioner og kommuner de senere år.	4
2.1	Datagrunnlaget.....	4
2.2	Hedmark.....	4

3	Utbyggingsplaner og -potensialer	8
3.1	Hamarregionen	8
3.2	Trysil	8
3.3	Sør-Østerdal	8
3.4	Nord-Østerdal	9
3.5	Glåmdal	9
3.6	Oppsummering Hedmark	10
3.7	Nord-Gudbrandsdal	10
3.8	Midt-Gudbrandsdal	10
3.9	Sør-Gudbrandsdal	10
3.10	Valdres	12
3.11	Gjøvik, Land og Toten	12
3.12	Hadeland	12
3.13	Oppsummering Oppland	12
4	Kostnader og inntekter ved oppsetting av hytter	13
4.1	Størrelse, standard og markedsverdi	13
4.2	Inntekts- og kostnadskalkyler	14
4.3	Eksempel: utbygging av 100 hytter	15
5	Nærmere om økonomiske effekter av hyttebygging	17
5.1	Muligheter for lokal økonomisk aktivitet ved nybygging	17
5.2	Situasjonen i kommunene	19
5.3	Oppgradering og vedlikehold	20
6	Oppsummering	21
6.1	Store tall	21
6.2	Effekter på sikt	22

Sammendrag:

Økonomiske ringvirkninger av reiseliv i Hedmark og Oppland 2005

I denne rapporten beregnes de økonomiske ringvirkningene av reiseliv for Hedmark og Oppland for 2005. Beregningene er gjort både på fylkesnivå og for definerte regioner innen hvert fylke. Oppdraget omfatter også analyser av økonomiske virkninger av hyttebygging. Disse presenteres i rapportens del 2.

Del 1: Reiselivet har stor økonomisk betydning

Milliardomsetning og store overrislingseffekter

Turistenes konsum omfatter både kjøp av reiselivsprodukter (overnatting, servering, transport, aktiviteter) og andre typer varer og tjenester (dagligvarer, bensin, post og tele etc). Våre hovedtall viser at i Hedmark utgjorde turistenes konsum i 2004 om lag 2,44 milliarder kroner. Tilsvarende tall for Oppland var om lag 4,87 milliarder.

Tabell 1 Turistkonsum fordelt på hovedgrupper av næringer. 2005. Millioner kroner.

	Hedmark	Oppland
Varehandel	944,1	1606,5
Hotell og restaurant	797,3	2006,0
Transport	248,4	449,8
Diverse tjenesteyting	450,1	809,3
Sum	2439,8	4871,5

TØI rapport 863/2006

Salg til turister av andre produkter enn det reiselivsnæringene produserer, kalles ofte overrislingseffekt. Tabellen viser for eksempel at varehandel (inkludert kjøp av bensin) utgjør oppunder en milliard kroner, eller knapt 40 prosent av turistomsetningen i Hedmark. Varehandel utgjør 1,6 milliarder (ca 1/3) i Oppland.

Posten ”diverse tjenesteyting” omfatter blant annet alle aktiviteter, som for eksempel skiheiser, museer, opplevelser etc.

Turisme er mer enn hotell og camping

Omfanget og fordelingen av turistenes etterspørsel på ulike varer og tjenester (turistenes forbruksmønster) varierer med hvordan de overnatter. Det er viktig å

være klar over at turister også omfatter blant annet hyttebrukere og besøkende hos slekt og venner.

Tabell 2 Beregnet antall overnattinger 2005 etter type overnatting, nasjonalitet og fylke

	Hedmark		Oppland	
	1000 overn.	%-andel	1000 overn.	%-andel
Hotell i alt	492	8,6	1989	21,4
Hyttegrend	414	7,2	704	7,6
Camping	303	5,3	608	6,5
Slekt/venner	1385	24,1	1263	13,6
Annet/uoppgitt	250	4,4	330	3,5
Hytteformidling	311	5,4	115	1,2
Private hytter	2583	45,0	4304	46,2
Totalt antall overnattinger	5738	100,0	9313	100,0
Herav nordmenn	4535	79,0	7891	84,7
Herav utlendinger	1203	21,0	1423	15,3

TØI rapport 863/2006

Oppstillingen viser at hytteturismen er den viktigste målt i antall overnattinger i begge fylker, nær 50 prosent. Hotellandelen er klart høyere i Oppland (21,4 prosent) enn i Hedmark (8,6 prosent), mens besøk hos slekt og venner utgjør 24,1 prosent i Hedmark mot 13,6 prosent i Oppland.

79 prosent i Hedmark og nær 85 prosent i Oppland av alle overnattinger som kan klassifiseres som turisme foretas av norske besøkende. Ser vi bort fra overnattinger i private hytter (egne eller lånte), er andelen utlendinger om lag 38 prosent i Hedmark og 28 prosent i Oppland.

Ulikheten i sammensetningen av overnattende turister fylkene i mellom vises også tydelig i tabell 3. I Oppland er det hotellgjestene som legger igjen desidert mest penger, dobbelt så mye som den nest største kategorien, besøkende på private hytter.

I Hedmark er turistkonsumet mye mer spredt på de ulike gjestekategoriene. Her legger gjester i leide hytter igjen mest penger, mens brukere av egne eller lånte hytter legger igjen omtrent like mye som hotellgjestene. Besøkende hos slekt og venner legger også igjen betydelige beløp (relativt sett), om lag 20 prosent.

Tabell 3 Forbruk totalt etter overnattingsform. Alle turister. Millioner kroner. Hedmark 2005.

	Hedmark	Oppland
Hotell	560,4	1965,2
Hyttegrend/hytteleie	618,2	692,5
Camping	135,7	407,6
Slekt/venner	498,5	692,4
Annen overnatting	90,1	182,1
Private hytter	536,8	931,7
Sum	2439,7	4871,5

TØI rapport 863/2006

Direkte og indirekte virkninger – store tall for enkelte regioner

I Hedmark skapte et beregnet turistkonsum på netto 2,44 milliarder kroner i 2005 direkte produksjonsvirkninger på knapt 1,8 milliarder (kun 31 % av omsetning i varehandel regnes som produksjon) og indirekte virkninger på ca 780 millioner. Knapt 4 500 personer sysselsettes som følge av turistenes etterspørsel og de indirekte virkningene dette skaper.

Sammenlikning mellom regioner må ses i lys av hvordan regioninndelingen er foretatt. Trysil (Trysil kommune) og Hamarregionen (4 kommuner inkludert Ringsaker) er de viktigste regionene målt etter produksjons- og sysselsettingsvirkninger. I disse områdene var det et samlet turistkonsum på henholdsvis ca 800 og ca 750 millioner kroner, og indirekte virkninger på henholdsvis 180 og 250 millioner kroner. Ulik sammensetning av turistkonsumet gir litt ulike sysselsettingseffekter, for Hamar er antallet direkte og indirekte sysselsatte beregnet til 1 670, mens det for Trysil er beregnet til ca 1 250.

Nord-Østerdal (6 kommuner) og Sør-Østerdal (4 kommuner utenom Trysil) er ganske like mht turistomsetning og virkninger, ca 260 – 280 millioner kroner i samlet virkninger og ca 500 sysselsatte. Glåmdal (7 kommuner) har en anelse høyere turistomsetning og økonomiske virkninger, men relativt sett færre sysselsatte (ca 450).

Tabell 4 Direkte og indirekte reiselivsrelatert etterspørsel, etter region og fylke. Overnattinger, produksjonsvirkninger og sysselsetting 2005.

	1000 overnattinger	Totalt turistkonsum mill. kroner	Direkte + indirekte produksjonsvirkninger mill. kr.	Antall direkte og indirekte sysselsatte	Andel av total sysselsetting
Hamarregionen	1851	756	791	1670	4,2
Trysil	1419	799	822	1257	45,8
Glåmdal	832	296	288	452	2,2
Sør-Østerdal	752	277	276	520	4,2
Nord-Østerdal	884	276	258	501	7,1
Hele Hedmark	5738	2439	2567	4473	5,4
Nord-Gudbrandsdal	1535	876	942	1650	18,6
Midt-Gudbrandsdal	1283	666	693	1112	19,1
Sør-Gudbrandsdal	2095	1450	1670	2748	14,9
Valdres	2805	1196	1190	1997	23,4
Hadeland	619	179	163	361	3,8
Gjøvik, Land, Toten	976	441	443	633	2,1
Hele Oppland	9313	4871	5396	8514	10,4

TØI rapport 863/2006

I Oppland skapte et beregnet turistkonsum på netto 4,87 milliarder kroner i 2005 direkte produksjonsvirkninger på 3,76 milliarder (kun 31 % av omsetning i varehandel regnes som produksjon) og indirekte virkninger på ca 1,64 milliarder. Om lag 8 500 personer sysselsettes som følge av turistenes etterspørsel og de indirekte virkningene dette skaper.

Sammenlikning mellom regioner må også her ses i lys av hvordan regioninndelingen er foretatt. I Oppland er Sør-Gudbrandsdal (3 kommuner inkl Lillehammer) og Valdres (6 kommuner) er de viktigste reiselivsregionene målt i turistforbruk og virkninger. Turistforbruket var henholdsvis ca 1,45 milliarder og ca 1,2 milliarder kroner, og antall sysselsatte ca 2 750 og 2 000. Også i Nord-Gudbrandsdal (6 kommuner) og Midt-Gudbrandsdal (3 kommuner) er de økonomiske effektene av reiselivet betydelige. Samlede produksjonsvirkninger på 940 millioner ga i 2005 sysselsetting til 1650 personer i Nord-Gudbrandsdal, mens virkninger på knapt 700 millioner kroner ga ca 1100 sysselsatte i Midt-Gudbrandsdal.

I regionen som omfatter Gjøvik, Land og Toten (5 kommuner) var turistomsetningen ca 440 millioner kroner, noe som ga ca 630 sysselsatte totalt sett. I de tre Hadelandskommunene er beregnet turistomsetning omlag 180 mill kroner, og antall sysselsatte ca 360. Her er imidlertid ikke omsetning fra dagsbesøkende til Hadeland Glassverk (anslått til 70-90 millioner kroner) medregnet.

Hva har vi målt og hvordan?

Utgangspunktet for det presenterte tallmaterialet i rapportens del 1 er den "importerte etterspørsel" turister representerer. Grunnlagsmaterialet innebærer imidlertid at intern overnattingsetterspørsel i de respektive regioner når det gjelder for eksempel hotell- og campingsektoren ikke kan skilles ut. Dette har vi kun kunnet gjøre når det gjelder besøk på private hytter, her omfatter beregningene kun forbruk foretatt av personer bosatt utenfor de respektive regioner.

Vi er altså ute etter å måle de direkte og indirekte økonomiske virkninger i bestemte geografiske områder av at **turistene** kjøper varer og tjenester i disse områdene. Med turister mener vi her både personer på reise i ferie/fritidsøyemed og personer på reise i forbindelse med yrke (herunder kurs og konferanser).

De direkte virkningene er lik verdien av den produksjonen turistene innkjøp av varer og tjenester skaper i reiselivsnæringene og de andre næringene (for eksempel varehandel) som betjener turistene. Beregningene av turistenes konsum tar utgangspunkt i utvalgsundersøkelser blant norske og utenlandske turister (forbruksundersøkelser, undersøkelser om reiseaktivitet, overnattingsmåter med mer) og fylkesvise satellittregnskap for reiseliv.

For hytteturister er det gjort egne beregninger basert på tilgjengelig materiale om bruksomfang og forbruk av ulike varer og tjenester ved opphold på hytte.

De indirekte virkningene oppstår i hovedsak ved at de foretakene som selger direkte til turistene, må ha underleveranser fra andre produsenter, og ved at turistenes kjøp av varer og tjenester skaper eierinntekter og lønnsinntekter i de berørte foretakene, som igjen brukes til vare- og tjenestekjøp (privat konsum). For beregning av indirekte virkninger anvendes den såkalte PANDA-modellen, som forenklet sagt viser hvordan økt etterspørsel etter bestemte varer og tjenester slår ut i produksjonen i hver enkelt næring.

Del 2: Hytteturisme og hyttebygging

Tiltakende byggeboom i fjellet

Det er et stort antall fritidshus i fylkene. Ved inngangen til 2006 var det registrert i alt om lag 31 000 fritidsboliger i Hedmark og om lag 42 200 i Oppland. Fra 2002 til 2006 økte antall fritidsboliger med 1 300 i Hedmark og 2 800 i Oppland.

I hver region foreligger en rekke planer, som, dersom de blir realisert, innebærer en økning av antall fritidshus med nesten 30 prosent i Hedmark og nesten 40 prosent i Oppland. Dette er riktignok et relativt uoversiktlig felt, planene befinner seg på ulike stadier i den kommunale behandlingsprosessen og kan være ganske ulike med hensyn til hvor konkrete de er.

Planer som kan regnes som vedtatte og godkjente omfatter ca 4 000 fritidsboliger i Hedmark, mens ytterligere planer og målsettinger omfatter ca 4-5 000 hytter til. Totalt sett er det store potensialer i alle regionene, på kort sikt er det i Sør-Østerdal (Åmot og Stor-Elvdal) man ser ut til å få den største utbyggingen. Dersom alle planer og målsettinger realiseres, er det i Hamarregionen (ca 2 500) og i Sør-Østerdal (2 400) den største utbyggingen kan komme til å skje. Det er imidlertid store potensialer også i Nord-Østerdal (ca 1 700) og i Glåmdal (1 200).

I Oppland finner man tilsvarende konkrete planer for ca 7 700 fritidsboliger og planer og målsettinger som omfatter ytterligere 8 400 enheter. På kort sikt er det Valdres (ca 3 000) og Sør-Gudbrandsdal (ca 2 500) som peker seg ut, ser vi på samlet potensial ligger dette på knapt 5 000 i Valdres, 3 900 i Sør-Gudbrandsdal og 3 500 i Midt-Gudbrandsdal. Også i Gjøvik/Land/Toten-området er det omfattende planer på sikt, ca 1 460 (herav 1 000 i Nordre Land), samt i Nord-Gudbrandsdal (ca 1 370). I Hadelandsregionen kan det på sikt åpnes for bygging av ca 500 nye fritidsboliger.

I tillegg til hyttebyggingen kommer et relativt stort (men ukjent) antall fritidsleiligheter som skal bygges eller planlegges bygd.

Hyttegjestene legger igjen relativt lite penger per døgn, men er mange

Hyttebesøkende står for over nesten halvparten av alle overnattinger i Hedmark og Oppland, (jfr tabell 2), men bare omkring 20 prosent av det totale turistkonsumet (537 millioner kroner i Hedmark og 932 millioner kroner i Oppland).

I tillegg kommer imidlertid det hytteeiere årlig bruker til oppgradering og vedlikehold. Dette er ikke medregnet i turistkonsumet. For Hedmark kan dette utgjøre om lag 140 millioner kroner i året, og for Oppland 190 millioner kroner, basert på Østlandsforsknings undersøkelse i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal i 2002.

Byggevirksomhet gir store lokale inntekter

Ut fra dagens priser utgjør salgsværdien av 8 500 nye hytter i Hedmark omkring 15-20 milliarder kroner. Av dette er om lag 2,5-3 milliarder merverdiavgift på varer og tjenester anvendt til oppsetting av hytte.

Vedtatt utbygging i Oppland omfatter ca 7 750 hytter, og det er ytterligere ca 8400 på ulike planstadier. 16 000 nye hytter i Oppland innebærer en salgssum på om lag 35-45 milliarder kroner, herav 5-7 milliarder i merverdiavgift.

De direkte økonomiske effektene lokalt og regionalt består av

- Fortjeneste ved opparbeidelse og salg (eventuelt feste) av tomter – grunneierne er nesten alltid lokale
- Fortjeneste for utbygger
- Etterspørsel etter varer og tjenester for oppsetting av hytter
- Vedlikehold og oppgradering av eksisterende hytter
- Bruksbetingede og faste utgifter lokalt/regionalt ved bruk av fritidshusene
- Økte kommunale skatter (eiendomsskatt, tilknytningsavgifter)

I en region hvor det for eksempel er planlagt oppsatt 2000 hytter over en tiårsperiode (200 hytter per år), og vi forutsetter lokal grunneier og lokal utbygger, samt en snittpris på ca 2,5 millioner kroner, får vi følgende økonomiske effekter knyttet til selve byggingen:

- Årlig tilføring av kapital til kommune/region på ca 140 millioner kroner fra tomtsalg og prosjektoverskudd.
- En samlet direkte etterspørsel etter varer og tjenester på knapt 300 millioner i året, hvorav en stor del vil kunne være lokalt rettet.

I rapporten anslås årlige bruksbetingede og faste utgifter (i hyttekommunen) til kr 20 000 per eksisterende hytte. Anvendes dette tallet også på nye hytter, innebærer 2000 hytter en omsetning på 40 millioner kroner årlig i hyttekommunen.

Disse beløpene kan øke betraktelig dersom bruksfrekvensen for hyttene øker – for eksempel gjennom organisert utleievirksomhet og/eller utvikling av attraktive fritidstilbud. Man ser en økende tendens til at eierskap og finansiering knyttes opp mot slik organisert utleie.

På sikt vil også de nye hyttene medføre etterspørsel etter varer og tjenester til vedlikehold og oppgradering. Under forutsetning om at dette utgjør 5-8 000 kroner per år, medfører dette en samlet ekstra etterspørsel på 10-16 millioner kroner per år.

Kortsiktige og langsiktige effekter

Gjennomgående er det slik at all ledig kapasitet på håndverkernesiden utnyttes i kommuner med stor hyttebygging, og det er også slik at det eksisterer flere byggevirksomheter enn det ellers ville vært marked for i bygdene. Dersom utbyggingstakten er rask (og antallet hytter stort) minsker mulighetene for det

lokale næringslivs utnyttelse av den etterspørsel som retter seg mot de nye hyttene, idet kapasiteten både på kort og lang sikt begrenser mulighetene.

På sikt vil den hytteboomen vi nå ser, avta. Dette anses å være et typisk høykonjunkturfenomen, og ingen vet vel egentlig når markedet er mettet, og hvor lenge høykonjunktoren vil vare. De langsiktige effektene er knyttet til den meretterspørsel hyttegjestene tar med seg inn i kommunen. Inntektene er avhengige av hvor mye hyttene er i bruk.

I forhold til tradisjonell reiselivsutbygging innebærer hytter en helt annen risikomodel. Den økonomiske risiko ved investeringen overføres fra utbygger til hytteeier idet hytta blir solgt. Kommunen og dets næringsliv sitter igjen med stor økt vare- og tjenesteetterspørsel på kort sikt (byggeperioden). På lengre sikt oppnår man en stabil økt etterspørsel knyttet til eie og bruk av hyttene.

Rapporten har ikke behandlet spørsmål knyttet til behov for utvidelser av eksisterende infrastruktur, for eksempel vei, vann og kloakk. Omfanget av ekstra investeringer i den enkelte kommune for å legge til rette for planlagt hyttebygging vil imidlertid kunne variere sterkt, avhengig av eksisterende kapasitet, grunnforhold etc.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn og prosjektmål

I perioden 1999 – 2002 gjennomførte Transportøkonomisk institutt (TØI) i samarbeid med NIBR og SSB¹ forskningsrådprosjektet ”Utvikling av data og modeller til analyse av turismens regionale og lokale betydning”. Dette verktøyet ble laget for å utarbeide (blant annet) fylkesvise og regionale analyser av reiselivets indirekte og direkte virkninger.

TØI har gjennomført ringvirkningsanalyser for en rekke fylker. Blant annet ble det i 2005 gjennomført en analyse for Buskerud, Vestfold og Telemark (Dybedal 2005). Med utgangspunkt i BTV-analysen har TØI fått i oppdrag å beregne de økonomiske ringvirkningene av reiseliv for Hedmark og Oppland og regioner innen fylkene.

I prosjektet skal det gjennomføres to hovedtyper av analyser:

- Ringvirkningsstudie på fylkesnivå og på regionnivå
- En analyse av virkninger av hyttebygging og hyttebruk

Mer spesifikt vil dette si å beregne hva turister legger igjen av penger, og hvilke direkte og indirekte virkninger dette får i form av økt produksjon i ulike næringer.

Virkningene skal beregnes for 2005 og omfatter:

- Direkte økonomiske produksjonsvirkninger (verdi eksklusive merverdiavgift)
- Indirekte økonomiske produksjonsvirkninger (verdi eksklusive merverdiavgift)
- Sysselsetting

Spesielt skal det beregnes virkninger av hyttebygging.

1.2 Definisjoner og begreper

1.2.1 Hva vi måler

I denne analysen er det turistenes etterspørsel som er i fokus. Vi er altså ute etter å måle de direkte og indirekte økonomiske virkninger i bestemte geografiske områder av at **turistene** legger igjen penger i disse områdene.

¹ Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) og Statistisk Sentralbyrå (SSB)

Produktene fra de såkalte reiselivsnæringene på et sted – overnatting, servering, transport, reisebyråer/turoperatører og aktiviteter/museer/underholdning - kjøpes både av turister og lokalbefolkning. Turister bruker også penger på andre saker og ting enn det reiselivsnæringene tilbyr. Dette er for eksempel bensin, dagligvarer, klær og skotøy, og denne ”ekstraomsetningen” kalles ofte *overrisslingseffekt* (”når det regner på presten” osv.).

De direkte virkningene er lik verdien av den produksjonen som skjer i reiselivsnæringene og de andre næringene for å skaffe turistene de produktene de kjøper. De indirekte virkningene oppstår i hovedsak ved at de foretakene som selger direkte til turistene må ha underleveranser fra andre produsenter, og ved at turistenes kjøp av varer og tjenester skaper eierinntekter og lønnsinntekter i de berørte foretakene, som igjen brukes til vare- og tjenestekjøp.

De direkte virkningene oppstår i sin helhet i det området hvor turistkonsumet skjer². De indirekte virkningene oppstår delvis i dette området, avhengig av i hvilken grad det brukes leverandører lokalt og i hvilken grad bruken av opptjente inntekter skjer innen området. Vi forsøker å beregne hvor stor andel av de indirekte virkningene som faktisk oppstår innen området.

1.2.2 Turister og turistkonsum

Vår definisjon av turister (kalles også besøkende eller ’visitors’) er basert på World Tourism Organisation (WTO) sin definisjon (WTO 1994). Turister defineres der som

personer som reiser til eller oppholder seg på et sted som ligger utenfor det området de normalt ferdes, der reisen er av en ikke-rutinemessig karakter og oppholdet på stedet som besøkes varer kortere enn et år.

Dette innebærer at turister inkluderer innenlandske så vel som utenlandske besøkende. Formålet med reisen er *ikke* definert, i den forstand at definisjonen ikke skiller mellom ferie- og fritidsreisende og forretningsreisende. Forretningsreisende er definert som personer som reiser for offentlig eller privat arbeidsgivers regning.

Et annet og viktig forhold er at som turister regnes – ut fra definisjonen – også personer som er bosatt i det fylket eller den regionen vi gjør beregninger for, dersom de ellers oppfyller definisjonens kriterier.

Her har vi imidlertid gjort noen modifikasjoner. I samråd med oppdragsgiver har vi vinklet analysen mot etterspørsel fra personer bosatt utenfor regionen. Forbruket ved hytteopphold i samme region som man bor er derfor ikke tatt med i våre beregninger. Forbruk knyttet til andre typer overnatting (hotell, camping, hyttegren, slekt og venner) er derimot tatt med. Dette henger sammen med at overnattinger innen regionen foretatt av regionens egne innbyggere er vanskelig å skille ut fra den statistikk som er tilgjengelig. Vi vil for øvrig anta at omfanget av

² Et spesialtilfelle her er kostnader til reise til og/eller fra fylket. Av dette transportkonsumet regnes halvparten som ”kjøpt” i fylket man reiser til og/eller fra, uavhengig om transportselskapet er lokalisert utenfor fylket. Dette er i tråd med prinsippene for nasjonalregnskap.

kommersielle overnattinger og overnattinger hos slekt og venner innen bostedsregionen er relativt beskjedent i omfang.

Turistkonsum defineres som turistenes forbruksutgifter, og det fordeles gjerne på ulike varer og tjenester. Det består av utenlandske ferie- og fritidsreisendes turistkonsum, norske husholdningers turistkonsum og norske næringers utgifter til forretningsreiser.

Det beregnede turistkonsumet er konsekvent presentert som netto verdier, det vil si eksklusive merverdiavgift.

1.2.3 Dagsbesøkende og gjennomreisende

Vi har gjort den forutsetning at dagsbesøkende turister representerer marginale deler av turistkonsumet, når vi ser bort fra store aktivitetsanlegg og attraksjoner.

Analysen beregner derfor ikke omsetning fra dagsbesøkende turister fra hjemsted. Unntaket er omsetning i større skiheisanlegg og i Hunderfossen Familiepark, som er lagt til tallene for de respektive regioner. Dessuten er det tatt med et eget avsnitt (3.4.4) om Hadeland Glassverk, som med et stort antall dagsbesøkende står for en meget betydelig turistomsetning på Hadeland.

Turister på dagsbesøk i en region fra en feriebase i en annen region innen fylket medregnes, men konsumet er i prinsippet tatt med i tallene for den regionen hvor overnatting foretas.

Gjennomreisende turister som ikke overnatter i noen av regionene i fylkene er heller ikke medregnet. Disse kan legge igjen relativt store beløp i serveringsvirksomheter og bensinstasjoner langs hovedveiene, men denne omsetningen utgjør likevel sannsynligvis nokså marginale andeler av den totale turistomsetningen i fylkene.

1.2.4 Regioninndeling

Fra oppdragsgiver har vi fått spesifisert følgende regioninndeling som grunnlag for beregningene:

Hedmark

Nord-Østerdal ("Fjellregionen"): Tynset, Rendalen, Tolga, Alvdal, Folldal og Os kommuner.

Sør-Østerdal: Elverum, Engerdal, Åmot og Stor-Elvdal kommuner

Trysil: Trysil kommune.

Glåmdalen: Kongsvinger, Eidskog, Nord-Odal, Sør-Odal, Grue, Våler og Åsnes kommuner.

Hamaregionen: Hamar, Ringsaker, Stange og Løten kommuner.

Oppland

Nord-Gudbrandsdal: Sel, Dovre, Lesja, Vågå, Lom og Skjåk kommuner.

Midt-Gudbrandsdal: Ringebu, Sør-Fron og Nord-Fron kommuner.

Sør-Gudbrandsdal: Lillehammer, Gausdal og Øyer kommuner.

Valdres: Etnedal, Sør-Aurdal, Nord-Aurdal, Vestre Slidre, Øystre Slidre og Vang kommuner.

Gjøvik, Land, Toten ("GLT"): Gjøvik, Østre Toten, Vestre Toten, Søndre Land og Nordre Land kommuner.

Hadeland: Jevnaker, Gran og Lunner kommuner.

1.3 Hovedtrekk i metode

Direkte virkninger (etter type vare og tjeneste) er lik turistenes konsum. Beregning av dette baseres på oppdaterte overnattingstall og eksisterende informasjon om forbruk per overnatningsdøgn etter gjestekategori og overnattingstype.

Prosjektets utgangspunkt er en ringvirkningsmodell som er utviklet av NIBR, SSB og TØI. Modellen baserer seg på følgende hovedelementer, utviklet innen dette prosjektet:

- Fylkesvise satellittregnskap for reiseliv. Dette regnskapet gir tall for turistenes kjøp av varer og tjenester – *eksklusive mva, og andre avgifter* – i hvert fylke fordelt på ti ulike grupper av varer og tjenester.
- En kryssløpsmodell basert på PANDA-modellen³ og fylkesvise nasjonalregnskap. I denne modellen brukes resultatene fra satellittregnskapet til å beregne direkte og indirekte virkninger av turistenes konsum fordelt på næringer.

I modellutviklingsarbeidet er 1997 brukt som basisår. Dette på grunn av at fylkesvise nasjonalregnskap (som også er brukt som avstemmingsgrunnlag i satellittregnskapene) og grunnlaget i PANDA-modellen ikke forelå i nyere versjon da modellen ble utviklet.

I de beregnede tallene for direkte og indirekte virkninger for basisåret 1997 ligger det implisitt flere ulike strukturer, som i stor grad framkommer ut fra utvalgsundersøkelser. De viktigste er:

1. Omfanget av ikke-kommersielle overnattinger (slekt/venner, egne hytter, "annet") i forhold til overnatting i kommersielle enheter (hotell, camping etc)
2. Sammenhenger mellom overnattinger i ulike kategorier og turistkonsum
3. Fordeling av forbruk på ulike varegrupper. Slike fordelinger er beregnet for ulike stedstyper, ulike overnattingstyper og etter hva slags reise man er på (ferie/fritid eller yrkesreise).
4. Næringsstruktur i hvert fylke og evne til "selvforsyning"

Et skifte av basisår vil bestå av innarbeiding av nyere tall for alle typer av strukturer, inkludert hele strukturen i PANDA-modellen og utarbeidelse av nye fylkesvise satellittregnskap. Dette er et svært omfattende arbeid.

³ PANDA står for "Plan- og analysemodell for næringsliv, demografi og arbeidsmarked".

Vi kan (og må!) imidlertid gjøre betydelige oppdateringer på fylkesnivå for årene etter 1997 (i dette tilfellet 2005):

1. Nye overnattingstall for 2005 innhentes for hotell og camping og hyttegrender og nye tall beregnes for overnattinger på egen, leid og lånt hytte. Videre beregnes tall for overnattinger hos slekt og venner og ”annet” på grunnlag av befolkning og befolkningsendringer i hvert fylke.
2. Totalt turistkonsum (1997-beregningene) for nordmenn og utlendinger, for henholdsvis feriereiser og yrkesreiser, oppjusteres ved hjelp av:
 - Overnattingstallene for 2005. Endringer i sammensetningen av gjestedøgn etter overnatningsform tas hensyn til; dels ved å anvende forbrukstall etter overnatningsform fra grunnlagsmaterialet for de fylkesvise satellittregnskap for reiseliv som vektgrunnlag og dels ved å ta hensyn til framveksten av ”nye” forbruksintensive overnatningsformer som hyttegrender/leiligheter.
 - konsumprisindeksen
 - nye forbruksdata og erfaringstall fra enkelte destinasjoner mht forbruk på aktiviteter med mer (lekeland, skiheiser etc).

Neste ledd i operasjonen er å fordele fylkestallene for turistkonsum på regioner innen hvert fylke på grunnlag av overnattingstall i regionen innen hver overnatningsform.

De beregnede konsumtallene for fylker og regioner anvendes så som input i beregningene av direkte og indirekte produksjons- og sysselsettingsvirkninger (PANDA-modellen).

1.4 Resultatvariable

Analysen gir tall for følgende økonomiske ringvirkninger på regionnivå:

- Totale overnattingstall fordelt på overnatningsform (hotell, camping, leid hytte, egen/lånt hytte, slekt og venner og ”annet”)
- Turistenes konsum fordelt på
 - fire hovedkategorier av besøkende (yrkes- og fritidsbetingede reiser for henholdsvis nordmenn og utlendinger)
 - henholdsvis reiselivsprodukter og andre typer varer og tjenester
 - overnatningsform
- Direkte og indirekte produksjonsvirkninger fordelt på næringer
- Hovedtall for direkte og indirekte sysselsetting.

Tallmaterialet er basert på overnattende turister, det vil si at det dagsbesøkende og gjennomreisende legger igjen ikke er medregnet (se avsnitt 1.2.3)

2 Beregning av overnattingstall

Datagrunnlaget for overnattinger er ikke komplett. Overnattingstall for hoteller, campingplasser og hyttegrender nedbrutt på region/kommune er i utgangspunktet hentet fra www.statistikknett.com. Her er det imidlertid en del problemer knyttet til innrapportering til og registrering hos SSB når det gjelder overnattingsvolumer i en del områder.

Når det gjelder dette prosjektet, har vi måttet gå en del omveier for å få et mest mulig korrekt datagrunnlag på overnattingssiden.

Problemene er dels knyttet til at anonymitetshensyn hos SSB gir manglende regionalisering i noen tilfeller, og dels til ufullstendig innrapportering av kommersielle overnattinger, spesielt når det gjelder hyttegrender og hytteformidling. Sistnevnte gjelder spesielt de tunge vinterdestinasjonene i fylkene⁴. Grunnen(e) til dette er beskrevet nærmere nedenfor.

2.1 Publiserte overnattingstall på regionnivå

SSB publiserer ikke regionale tall for hotellovernattinger dersom det er få bedrifter i regionen (færre enn tre), eller dersom enkelthoteller kan identifiseres via regiontall og tall for enkelte (andre kommuner). I SSBs regiontall for Hedmark og Oppland gjelder dette:

- Regionene Gjøvik/Toten/Land (GLT) og Hadeland: Her er campingtall gitt for Gjøvik kommune separat. Campingtall for kommunene Østre Toten, Vestre Toten, Søndre land og Nordre land er imidlertid slått sammen med Hadeland. I praksis finnes det således (i statistikken) kun tall for GLT og Hadeland samlet for camping/hyttegend.
- Regionene "Hamar" (Hamar, Ringsaker, Løten og Stange) og Sør-Østerdal (Elverum, Trysil, Engerdal, Åmot og Stor-Elvdal) er blandet sammen både på hotellsiden og campingsiden. Mht hoteller er tall gitt for Ringsaker og Hamar separat, mens Løten og Stange er slått sammen med Elverum og Stor-Elvdal. Tall for Trysil, Åmot og Engerdal er gitt separat.
- For camping er Ringsaker, Trysil, Engerdal og Stor-Elvdal gitt separat, mens Hamar, Løten og Stange er slått sammen med Elverum og Åmot.

Hvordan vi har forholdt oss til disse problemene, er beskrevet i de nærmeste avsnittene.

⁴ Trysil er den eneste regionen innen dette prosjektet hvor det foreligger komplette tall for alle kommersielle overnattingskategorier.

2.2 Hotellovernattinger

SSB registrerer ikke alle hotellovernattinger. Hotellstatistikken omfatter kun bedrifter med minst 20 senger. Anslag på denne delen utelatte overnattinger er tidligere beregnet ut fra TØIs gjesteundersøkelse (utlendinger) og SSBs kvartalsvise ferieundersøkelser (nordmenn). Disse anslagene er gjort på fylkesnivå. Følgende tillegg er beregnet (i prosent): For Oppland er det 1,6 prosent tillegg for nordmenn og 12,2 prosent for utlendinger. For Hedmark er det 1,9 prosent for nordmenn og 15 prosent for utlendinger. Alle tall gjelder gjennomsnitt for ferie/fritidsreiser og yrkesbetingede reiser.

Fordelingen på regioner gjøres ut fra regionfordelingen av de hotellovernattingene som er med i SSBs hotellstatistikk.

Det har videre bydd på spesielle utfordringer å fordele overnattingstallene på feriereiser og yrkesreiser for henholdsvis nordmenn og utlendinger. Når det gjelder hotellstatistikken, har denne tall for nasjonsfordeling og formålsfordeling, men har ikke kombinert disse variablene. Det hovedprinsipp vi her har anvendt er at vi antar samme fordeling etter formål for utlendinger og nordmenn innen hver region. Likevel har vi måttet foreta visse justeringer, slik at både totalt antall yrkesovernattinger, totalt antall feriebetingede overnattinger, totalt antall overnattinger for nordmenn og totalt antall overnattinger for utlendinger stemmer for hver region og for fylket totalt.

Når det gjelder fordelingen av hotellovernattinger mellom Hamarregionen og Sør-Østerdal (se avsnitt 2.1), har vi anvendt følgende løsningsprinsipp:

Hotellovernatningsdata finnes for de to regionene samlet, dessuten for kommunene Ringsaker, Hamar, Åmot og Trysil. De resterende overnatningsdøgn er fordelt på kommunene Løten, Stange, Elverum, Engerdal og Stor-Elvdal etter overnatningskapasiteten (senger) i hotellene i de enkelte kommuner. Fordelingen på nordmenn og utlendinger, samt på yrkesreisende og ferie/fritidsreisende er satt lik fordelingen for hele regionen.

Dette gir følgende hotellovernattingstall:

Tabell 1 Hotellovernattinger i Hedmark 2005 etter region, nasjonalitet og formål.

	Nord-Østerdal	Sør-Østerdal	Trysil	Glåmdalen	Hamarregionen	Hedmark totalt
Hotell i alt	54463	58284	111193	29654	238834	492428
Nordmenn	50933	48765	37504	26562	173362	337126
- herav ferie/fritid	30492	25180	33832	8142	103550	215486
- herav yrke	20441	23584	3672	18420	69812	121640
Utlendinger	3530	9519	73689	3092	65472	155302
- herav ferie/fritid	2113	4915	66474	948	39106	99267
- herav yrke	1417	4604	7215	2144	26365	56035

TØI rapport 863/2006

Tabell 2 Hotellovernattinger i Oppland 2005 etter region, nasjonalitet og formål.

Oppland	Nord-Gud- brandsdal	Midt-Gud- brandsdal	Sør-Gud- brandsdal	Valdres	Gjøvik, Land, Toten	Hadeland	Oppland totalt
Hotell i alt	429298	334714	597010	484935	92428	50163	1988547
Nordmenn	299566	204510	408120	374598	67969	48271	1403034
- herav ferie/fritid	270318	167221	293577	315149	38631	5827	1090723
- herav yrke	29248	37288	114543	59449	29339	42444	312311
Utlendinger	129732	130205	188890	110336	24458	1892	585513
- herav ferie/fritid	117066	106464	135876	92826	13901	228	466362
- herav yrke	12666	23740	53014	17510	10557	1663	119152

TØI rapport 863/2006

2.3 Overnattingstall for camping og hyttegrender

2.3.1 Nasjonalitetsfordeling og formål med oppholdet

Camping- og hyttegrendstatistikken gir regionale tall separat for hytter, sesongcamping, telt/vogn og bobiler, men ikke fordelt på nasjonalitet. Nasjonalitetsfordeling gis kun for camping og hytter samlet.

Vi har derfor måttet anta at fordelingen på nordmenn og utlendinger er den samme for hyttegrendovernattinger og campingovernattinger som for camping/hyttegrend totalt.

Videre har vi gjort den forenkling at campingovernattinger og overnattinger på hytte i hyttegrend er antatt å kun være feriebetingede overnattinger. Det vil i praksis innebære at personer som eventuelt oppholder seg på campingplass eller i hyttegrend i forbindelse med yrkesutøvelse antas å ha samme forbruk som ferie- og fritidsreisende samme sted.

2.3.2 Fordeling på regioner

Som nevnt i avsnitt 2.1 er campingtall gitt for Ringsaker, Trysil, Engerdal og Stor-Elvdal separat, mens Hamar, Løten og Stange er slått sammen med Elverum og Åmot. Tilsvarende i Oppland er Hadeland slått sammen med Gjøvik/Land/Toten- regionen. For å få en riktigst mulig fordeling av camping- og hyttegrendovernattinger på disse regionene har vi anvendt følgende prinsipp:

For de kommuner hvor det ikke eksisterer egne tall, har vi først beregnet samlet antall overnattinger for disse ved å trekke fra tall for de kommunene hvor slike tall foreligger (Gjøvik, samt Ringsaker, Trysil, Engerdal og Stor-Elvdal) fra tallene for regionene. Deretter har vi fordelt denne resten på kommuner etter antallet campingplasser i hver kommune.

Vi har videre antatt samme fordeling på kommuner av campingovernattinger og hyttegrendovernattinger som på regionnivå, og samme fordeling av nordmenn og utlendinger på kommuner som på regionnivå.

2.3.3 Hyttegrendstatistikken

Hyttegrendstatistikken omfatter hyttegrender med minst tre utleieenheter. Hyttegrender er ”hytter/rom som er tilrettelagde for sjølvstell og organisert som ei samling av enkeltstående einingar. Ved sjølvstell er graden av service vanlegvis redusert og inkluderer til dømes ikkje oppreising av senger og vask av rom og eventuelle sanitæranlegg som hyttene måtte vere utstyrte med. Bedriftene må vere drive under felles leing, med eigen resepsjon og vere drive på kommersiell basis.”

For å få noenlunde korrekte tall for overnattinger i hyttegrender har vi vært nødt til å gjøre en del tilleggsberegninger. Dette henger sammen med følgende:

Nesten alle rapporteringer til hyttegrendstatistikken skjer som antall utleiedøgn. For eksempel rapporterte kun 16 bedrifter i hele landet inn antallet gjestedøgn i august 2005 (iflg SSB). SSB bruker her en faktor på 3,0 for å beregne antall gjestedøgn. Denne faktoren er for lav for utleieenheter av den typen vi finner i de fleste av de større vinterdestinasjonene i Oppland og Hedmark, for eksempel Trysil, Sjusjøen, Øyer/Hafjell, Gausdal/Skei, Kvitfjell, Fefor/Gålå, Beitostølen.

SSBs tall for overnattinger i hyttegrender kan regnes om til antall utleiedøgn. For å komme nærmere det virkelige antallet overnattinger i hyttegrender har vi tatt utgangspunkt i antall utleiedøgn i hver region og innhentet data fra noen sentrale aktører om faktisk belegg.

Framgangsmåte og forutsetninger for å beregne regionale tall for hyttegrendovernattinger er nærmere beskrevet i vedlegg 1.

2.3.4 Beregnet antall overnattinger for camping og hyttegrend

Beregningene gir følgende resultater for campingovernattinger:

Tabell 3 Campingovernattinger etter region og nasjonalitet 2005. Hedmark.

	Nord-Østerdal	Sør-Østerdal	Trysil	Glåmdal	Hamar	Hedmark
Totalt	35622	70747	31337	99061	66082	302849
Nordmenn	24831	52515	13066	90085	53336	233833
Utlendinger	10791	18232	18271	8976	12747	69016

TØI rapport 863/2006

Tabell 4 Campingovernattinger etter region og nasjonalitet 2005. Oppland.

	Nord-Gud- brandsdal	Midt-Gud- brandsdal	Sør-Gud- brandsdal	Valdres	Gjøvik, Land, Toten	Hadeland	Oppland
Totalt	156330	30392	140039	168704	99944	12332	607741
Nordmenn	105037	21347	90433	143288	87205	10955	458265
Utlendinger	51293	9045	49606	25416	12739	1377	149476

TØI rapport 863/2006

Tabell 5 Overnattinger i hyttegrend etter region og nasjonalitet 2005. Hedmark.

	Nord-Østerdal	Sør-Østerdal	Trysil	Glåmdal	Hamar	Hedmark
Totalt	52714	51032	231839	32144	46270	413999
Nordmenn	36746	37881	89848	29231	37345	231051
Utlendinger	15968	13151	141991	2913	8925	182948

TØI rapport 863/2006

Tabell 6 Overnattinger i hyttegrend etter region og nasjonalitet 2005. Oppland.

	Nord-Gud- brandsdal	Midt-Gud- brandsdal	Sør-Gud- brandsdal	Valdres	Gjøvik, Land, Toten	Hadeland	Oppland
Totalt	159216	35993	398000	79751	28638	2705	704303
Nordmenn	106976	25282	259000	67736	24988	2402	486384
Utlendinger	52240	10711	139000	12015	3650	302	217918

TØI rapport 863/2006

2.4 Overnatting ved slekt- og vennebesøk og annen overnatting

Når det gjelder opphold hos slekt og venner anvendes tall for 1998/99, som tidligere er beregnet på fylkesnivå av TØI og brukt i satellittregnskapet for turisme. Det har kun vært marginale befolkningsendringer i de to fylkene siden 1998, og vi antar at omfanget av slekt- og vennebesøk også er relativt konstant.

Videre anvendes regionens andel av befolkningen i fylket som nøkkeltall for fordeling av fylkestallene. Dette gjelder også samlekategoriene ”annet” og ”uoppgitt”.

Vi får følgende overnattingstall:

Tabell 7 Overnattinger hos slekt og venner i Hedmark 2005 etter region, nasjonalitet og formål.

	Nord- Østerdal	Sør-Østerdal	Trysil	Glåmdalen	Hamarregionen	Hedmark totalt
Totalt	113065	202965	50275	391043	627221	1384570
Nordmenn	68026	122115	30248	235273	377372	833035
- herav ferie/fritid	67600	121349	30058	233797	375004	827809
- herav yrke	427	766	190	1476	2367	5226
Utlendinger	45039	80850	20027	155770	249850	551535
- herav ferie/fritid	44111	79185	19614	152561	244703	540174
- herav yrke	928	1665	413	3209	5147	11361

TØI rapport 863/2006

Tabell 8 Overnattinger i Hedmark 2005 etter region, nasjonalitet og formål. "Annen" og uoppgitt overnattingsmåte.

	Nord- Østerdal	Sør-Østerdal	Trysil	Glåmdalen	Hamarregionen	Hedmark totalt
Totalt	20446	36703	9091	70713	113421	250374
Nordmenn	17388	31213	7732	60137	96458	212928
- herav ferie/fritid	14516	26058	6455	50205	80528	177762
- herav yrke	2872	5155	1277	9932	15930	35166
Utlendinger	3058	5489	1360	10576	16963	37446
- herav ferie/fritid	1406	2524	625	4862	7799	17215
- herav yrke	1652	2966	735	5714	9165	20231

TØI rapport 863/2006

Tabell 9 Overnattinger hos slekt og venner i Oppland 2005 etter region, nasjonalitet og formål.

	Nord-Gud- brandsdal	Midt-Gud- brandsdal	Sør-Gud- brandsdal	Valdres	Gjøvik, Land, Toten	Hadeland	Oppland totalt
Totalt	135685	94051	250780	124356	466016	192350	1263238
Nordmenn	108734	75370	200969	99656	373453	154144	1012326
- herav ferie/fritid	106862	74072	197508	97940	367022	151490	994894
- herav yrke	1872	1298	3461	1716	6431	2654	17432
Utlendinger	26951	18681	49812	24700	92563	38206	250912
- herav ferie/fritid	21940	15208	40550	20108	75352	31102	204259
- herav yrke	5011	3473	9262	4593	17211	7104	46653

TØI rapport 863/2006

Tabell 10 Overnattinger i Oppland 2005 etter region, nasjonalitet og formål. "Annen" og uoppgitt overnattingsmåte.

	Nord-Gud- brandsdal	Midt-Gud- brandsdal	Sør-Gud- brandsdal	Valdres	Gjøvik, Land, Toten	Hadeland	Oppland totalt
Totalt	35491	24601	65597	32528	121896	50313	330427
Nordmenn	18770	13010	34691	17202	64465	26608	174746
- herav ferie/fritid	12812	8881	23680	11743	44005	18163	119284
- herav yrke	5957	4129	11010	5460	20460	8445	55462
Utlendinger	16722	11591	30906	15326	57432	23705	155681
- herav ferie/fritid	7799	5406	14414	7148	26786	11056	72609
- herav yrke	8923	6185	16492	8178	30646	12649	83072

TØI rapport 863/2006

2.5 Overnattinger i private hytter

Når det gjelder hytter beregnes antall overnattinger ut fra antallet hytter i hver kommune, med et gjennomsnittlig antall gjestedøgn beregnet ut fra data for

hyttebruk fra BTV-rapporten (basert på Velvin 2003) og en undersøkelse fra Østlandsforskning (Ericsson og Grefsrud 2005). I begge disse rapportene gjelder de innsamlede dataene 2002.

Vi må her skille mellom bruk av egen eller lånt hytte, og leie av privat hytte gjennom hytteformidlere.

Overnattinger i leid privat hytte gjennom hytteformidlingsforetak skal i prinsippet være med i SSBs statistikk for hytteformidling. Enheter og/eller private hytter som leies ut gjennom kommersielle byråer tas med i denne statistikken, som ikke er brutt ned på lavere nivå enn fylker. Utleie i privat regi er imidlertid ikke med i statistikken.

Det er som nevnt visse problemer knyttet til hytteformidlingsstatistikken (se avsnitt 2.5.1), i og med at innrapporteringen kan være mangelfull.

2.5.1 Hytteformidling

SSBs hytteformidlingsstatistikk oppgir antall overnattinger på fylkesnivå, fordelt på måneder og på nasjonalitet. Antallet overnattinger er beregnet ut fra en antakelse (erfarings tall) om at det er fem personovernattinger (gjestedøgn) per utleiedøgn. Statistikken skal i prinsippet være en totaltelling. Statistikken omfatter alle norske og større utenlandske hytteformidlere som formidler gjester til private norske hytter. Statistikken omfatter private hytter, det vil si ”Hytte som primært er bygget/kjøpt for å tjene hytteeiers eget behov for fritid og rekreasjon, i motsetning til hytter som er bygget for kommersielle formål” (SSBs definisjon).

Det er imidlertid ikke alle formidlere som rapporterer inn. Det er ikke hjemmel for å kreve rapportering fra utenlandske formidlere, men de fleste gjør det likevel. Noen unntak finnes, enkelte store utenlandske formidlere unnlater periodevis å rapportere, for disse beregnes tall.

Det er sannsynligvis store mørketall når det gjelder utleie via lokale bookingselskaper. I mange destinasjoner bygges hytter som selges som privathytter, men med utleiegaranti, eller det er lokale bookingselskaper som tilbyr formidling for private hytteeiere. Dette er naturligvis kommersielle konsepter fra utbyggeres side, men er også en del av destinasjonenes policy om flest mulig ”varme senger”. Dette ”fenomenet” gjelder spesielt destinasjoner hvor vinteren er hovedsesong.

Det er tatt kontakt med en rekke destinasjonsselskaper i de to fylkene, og disse har i liten grad etablert egen statistikk for formidling. Unntakene er Hafjell og Trysil. Vårt inntrykk er at mange lokale bookingselskaper ikke rapporterer inn slik formidling hovedsaklig fordi gode oversikter/statistikkproduksjon ikke er etablert.

I Oppland var antallet oppgitte overnattinger gjennom hytteformidling relativt lavt i 2004 (65 000), men det var sterk vekst i 2005 (114 000). Dette kan tyde på at statistikkproduksjonen lokalt er i ferd med å ta seg opp. Om lag 46 prosent av overnattingene er oppgitt for vintersesongen (desember-april). Dette er imidlertid lavt når vi sammenlikner med Hedmark (avsnittet nedenfor), og underbygger antakelsen om underrapportering fra destinasjonsselskapene.

I Hedmark er overnattingstallet såpass høyt som 311 000 for 2005. Dette skyldes at hovedtyngden av gjestedøgn i formidlede utleiehytter i Trysil er innrapportert til hytteformidlingsstatistikken. Trysil sto i 2005 for om lag 92 prosent av antallet overnattinger som er gjengitt i SSBs hytteformidlingsstatistikk for Hedmark. Dette gir seg også utslag i fordelingen på vinter (81 prosent) og sommer (19 prosent).

Vi tror at tallene kan være for lave for regionene utenom Trysil, men at det ikke kan dreie seg om så mange overnattingene. For 2005 ble det rapportert inn 286 000 overnattinger fra Trysil. Dermed får vi bare ca 26 000 overnattinger til fordeling på de andre kommunene. Disse er fordelt på regionene (utenom Trysil) etter antallet fritidshus i hver kommune.

For Oppland er overnattingene fordelt etter antallet fritidshus i hver kommune. Vi har ikke grunnlag for å kunne gjøre noen forsvarlig eller tilnærmet riktig oppjustering av disse tallene.

Hytteformidlingsstatistikken kombinert med våre forutsetninger mht fordeling på regioner gir følgende overnattingstall:

Tabell 11 Hytteformidling. Overnattinger etter region og nasjonalitet 2005. Hedmark.

	Nord-Østerdal	Sør-Østerdal	Trysil	Glåmdalen	Hamarreg.	Hedmark totalt
Totalt	6775	4519	286295	5080	8004	310673
Nordmenn	2357	1572	95556	1767	2785	104037
Utlendinger	4418	2947	190739	3313	5220	206636

TØI rapport 863/2006

Tabell 12 Hytteformidling. Overnattinger etter region og nasjonalitet 2005. Oppland.

	Nord-Gud- brandsdal	Midt-Gud- brandsdal	Sør-Gud- brandsdal	Valdres	Gjøvik, Land, Toten	Hadeland	Oppland totalt
Totalt	16467	18263	14138	43310	14556	7867	114601
Nordmenn	7396	8203	6350	19452	6538	3533	51472
Utlendinger	9071	10060	7788	23858	8018	4334	63129

TØI rapport 863/2006

Når det gjelder ikke-innrapportert hytteformidling, må vi i denne rapporten gjøre den forenkling at overnattingene fanges opp i beregningene av bruk av private hytter (se neste avsnitt).

2.5.2 Beregning av overnattinger i private hytter

Vi er her ute etter antall overnattinger foretatt av personer bosatt utenfor den regionen hvor fritidsboligen befinner seg (jfr avsnitt 1.2.2). Hytteeiere bosatt i andre regioner innen fylket regnes imidlertid med som turister i de respektive fylker der hytta ligger.

Vi tar utgangspunkt i totalt antall overnattinger, og trekker ut andelen hyttebesøk foretatt av personer bosatt innen de respektive regioner.

Datagrunnlag overnattinger

Data om hvor mye fritidshus brukes, og hvor mye hyttegjestens forbruk i lokalområdene utgjør, er relativt spinkle og spriker dessuten en del. Vi har derfor vært nødt til å gjøre en del antakelser og forutsetninger om antallet gjestedøgn og døgnforbruk.

I Buskerudundersøkelsen (Velvin 2003) er det for 2002 beregnet ca 100 overnattingsdøgn i hytter i Rollag og Sigdal, og ca 140 i hytter i Hol kommune.

I undersøkelsen fra Østlandsforskning (Ericsson og Grefsrud 2005) ble det for 2002 beregnet antall bruksdøgn/overnattingsdøgn for hytter i Gausdal (51,2/153,8), Rendalen (40,9/109,8) og Nord-Aurdal (44,9/135,6).

Det må antas at det er store variasjoner i bruken av fritidshus. I totaltallet som oppgis som fritidshus i GAB-registeret er det sannsynligvis mange som er lite i bruk. Videre er det slik at hyttebruken faller markert når avstanden fra hjemsted øker utover 2-2,5 timer.

Det er videre en rimelig sannsynlighet for at frafallet i spørreundersøkelser er størst blant dem som i liten grad bruker fritidshuset, det vil si at man med lav svarprosent lett kan overestimere gjennomsnittlig antall bruksdøgn for alle fritidshus.

Vi har likevel valgt å basere oss på overnattingsdøgnene som er beregnet i de nevnte undersøkelsene.

I grunnlagsmaterialet for hytteberegningene (f eks Ericsson og Grefsrud) er også utleie tatt med i brukstallene for private hytter. I Gausdal er gjennomsnittlig utleietid 1,6 døgn per år, i Nord-Aurdal 0,2 døgn og i Rendalen 0,6 døgn. Hytteformidlingsstatistikkens 114 000 overnattinger i Oppland i 2005 tilsvarer 38 000 utleiedøgn dersom vi antar at det er tre personer i snitt som overnatter hvert utleiedøgn. Fordelt på Opplands 42 000 hytter (2005), tilsvarer dette om lag 0,9 utleiedøgn per hytte. Dette ser ut til å harmonere rimelig bra med utleietallene fra Ericsson og Grefsrud sin undersøkelse, som gjennomsnittstall vel og merke. Det ser også ut til at undersøkelsen i en viss grad har fanget opp at det skjer en utstrakt formidling av hytter i typiske vintersportsdestinasjoner (jfr tallet for Gausdal).

Datagrunnlag bostedsregion hyttebrukere

Data fra TØIs landsomfattende reisevaneundersøkelse (RVU) for 2005 ble klargjort for beregninger på ettersommeren 2006. Undersøkelsen omfatter også reiser til egen eller lånt fritidsbolig, her er både bostedskommune og hyttekommune registrert.

Materialet har et tilstrekkelig datagrunnlag til å kunne brytes ned på region. Vi kan da skille ut hyttegjester som er bosatt i den regionen vi gjør beregningene for.

Besøkstallene i TØIs RVU skiller ikke mellom dagsbesøk og besøk med overnattinger – det er reisen til og fra som er i fokus. Vi antar imidlertid at alle besøk gjort av personer bosatt utenfor vedkommende region er med minst en overnatting. Vi må videre gjøre den forutsetning at antallet overnattinger per besøkende er det samme uansett bostedsadresse.

Beregninger av overnattinger

Vi velger videre å gjøre beregningene av overnattinger (gjestedøgn) på følgende grunnlag:

- Vi gjør den forenkling at alle overnattinger gjelder nordmenn, og at formålet er ferie/fritid. Dette betyr at vi antar at utlendingers overnattinger er fanget opp av SSBs tall for hytteformidling. Denne forenklingen innebærer at ikke-innrapporterte utenlandske overnattinger fanges opp i tallene for private hytter, men som ”norske” overnattinger.
- Vi anvender vi hyttebrukstall slik de framkommer i Ericsson og Grefsrud sine undersøkelser (ikke fratrukket utleiedøgnene) fra Hedmark/Oppland.

I analysen for Buskerud, Telemark og Vestfold ble det laget anslag på hyttebruken i hver kommune, ved at vi grupperte kommunene etter visse karakteristika og stipulerte et antall overnattinger per år for hver kategori. Dette ble gjort delvis ut fra Velvins undersøkelse i Rollag, Sigdal og Hol og delvis ut fra skjønnsmessige vurderinger.

Tilsvarende har vi for Oppland og Hedmark gruppert kommunene etter karakteristika og tilordnet hver gruppe antatt gjennomsnittlig antall bruk. Anslagene på overnattinger og plassering av hver kommune er gjort ut fra overnattingstallene i henholdsvis Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal, og i hvilken grad hver kommune ligner på en av disse ut fra karakteristika som alpintilbud (inkludert dets omfang), skitilbud ellers, fjell- og turterreng, geografisk plassering i forhold til befolkningskonsentrasjoner og byer/tettsteder, samt antatte aktivitetsmuligheter på sommerstid.

Vi anvender i alt fem typer av kommuner. En ”Gausdalkommune”, en ”Nord-Aurdalkommune”, en ”Rendalenkommune”, samt to samlegrupper som vi har kalt ”innlandskommuner ellers I og II”.

Gausdalkommunene er karakterisert ved et omfattende tilbud av skiheiser og løypenett for langrenn, relativt høy utbyggingstakt og nærhet til og god tilgjengelighet fra byer/befolkningskonsentrasjoner.

NordAurdal-kommuner likner på Gausdalkommunene, men hører ikke helt til A-klassen når det gjelder f eks alpintilbud og etterspørsel etter fritidseiendommer.

Rendalenkommuner omfatter attraktive fjellområder, men har et relativt lite utbygget tilbud av aktivitetsmuligheter og servicetilbud ellers.

Innlandskommuner ellers (I) omfatter landkommuner i nærheten av relativt gode fjelltilbud. I BTV-analysen omfattet denne klassen også bynære kommuner med stort innslag av ”markahytter”. I denne klassen ble antallet overnattinger anslått til 80 per år.

Den siste gruppen, innlandskommuner ellers (II) omfatter kommuner med hytter i hovedsakelig skogsterreng. Her ble antallet overnattinger i BTV-rapporten stipulert til 60 per år.

Tabell 13 Anslag på antall gjestedøgn per hytte 2005 etter kommune og kommunekarakteristika

Karakteristikk	Kommuner i Hedmark	Kommuner i Oppland	Antall gjestedøgn
"Gausdal"	Trysil, Ringsaker	Gausdal, Øyer, Lillehammer, Ringebu, Øystre Slidre	153
"Nord-Aurdal"		Vestre Slidre, Nord-Aurdal Sør-Fron, Nord-Fron, Lesja, Vang, Nordre Land, Etnedal	136
"Rendalen"	Rendalen, Tynset, Tolga, Os, Alvdal, Follidal, Åmot, Stor-Elvdal	Lom, Skjåk, Vågå, Sel, Dovre, Sør-Aurdal	110
Innlandskommuner ellers (I)	Engerdal, Løten, Hamar	Lunner, Gran, Jevnaker, Gjøvik	80
Innlandskommuner ellers (II)	Stange, Elverum, Kongsvinger, Eidskog, Nord-Odal, Sør-Odal, Grue, Våler, Åsnes	Søndre Land, Østre Toten, Vestre Toten	60

TØI rapport 863/2006

Dette gir følgende overnattingstall for private hytter utenom hytteformidling:

Tabell 14 Beregnet antall overnattinger i egen eller lånt hytte i Hedmark 2005 etter region. Nordmenn, ferie- og fritidsformål.

Hedmark	Antall hytter 2005	Antall gjestedøgn per hytte	Sum antall overnattinger
Hamarregionen	8323	131	1088100
Trysil	5132	153	785196
Glåmdal	5330	60	319800
Sør-Østerdal	4713	98	461570
Nord-Østerdal	7001	110	770110
Sum Hedmark	30499	112	3424776
Nord-Gudbrandsdal.	6007	117	700212
Midt-Gudbrandsdal	6630	144	954992
Sør-Gudbrandsdal	5081	153	777393
Valdres	15692	134	2103028
Hadeland	2934	80	234720
Gjøvik/Land/Toten	5319	94	497392
Sum Oppland	41663	126	5267737

TØI rapport 863/2006

Neste skritt var å beregne andelen overnattinger i hver region foretatt av personer bosatt utenfor regionen ut fra TØIs reisevaneundersøkelse (tabell 15).

Tabell 15 Beregnet antall overnattinger i egen eller lånt hytte i Oppland 2005 etter region. Personer bosatt utenfor de respektive regioner. Nordmenn, ferie- og fritidsformål.

	Sum antall overnattinger	Andel bosatte utenfor regionen	Antall overn. personer bosatt utenfor regionen (1000)
Hamarregionen	1088100	0,69	751
Trysil	785196	0,89	699
Glåmdal	319800	0,64	205
Sør-Østerdal	461570	0,71	328
Nord-Østerdal	770110	0,78	601
Sum Hedmark	3424776		2583
Nord-Gudbrandsdal.	700212	0,86	602
Midt-Gudbrandsdal	954992	0,78	745
Sør-Gudbrandsdal	777393	0,81	630
Valdres	2103028	0,89	1872
Hadeland	234720	0,65	153
Gjøvik/Land/Toten	497392	0,61	303
Sum Oppland	5267737		4304

TØI rapport 863/2006

2.6 Oppsummering overnattinger

I dette avsnittet har vi samlet overnattingstallene for de ulike overnattingstyper i egne tabeller for hvert fylke (tabell 16-19). Vi minner om at i beregningene av disse har vi måttet gjøre en del forutsetninger og forenklinger for å kunne få fram tall for de ulike turistkategoriene. Dette er beskrevet nærmere i de foregående deler av kapittel 2. Hytteovernattinger omfatter i tabellene kun overnattinger foretatt av personer med bosted utenfor vedkommende region.

2.6.1 Resultater

I Hedmark er det beregnet totalt drøyt 5,7 millioner turistovernattinger, hvorav 2,9 millioner i private hytter (inkludert hytteformidling). Dette utgjør til sammen litt over 50 prosent, mens besøk hos slekt og venner og ”annen overnatting” utgjør 28 prosent. Kommersielle overnattingstyper utgjør til sammen 21 prosent. 79 prosent av overnattingene er foretatt av nordmenn. Yrkesbetingede overnattinger utgjør kun fire prosent av totalt antall overnattinger.

I Oppland er det beregnet totalt litt over 9,3 millioner turistovernattinger, hvorav 4,4 millioner i private hytter (47 prosent). Besøk hos slekt og venner og ”annen overnatting” utgjør 17 prosent. Kommersielle overnattingstyper utgjør til sammen 35 prosent. 85 prosent av overnattingene er foretatt av nordmenn. Yrkesbetingede overnattinger utgjør kun sju prosent av totalt antall overnattinger.

Tabell 16 Overnattinger i Hedmark 2005 etter overnattingskategori, nasjonalitet og formål. 1000 overnattinger

	Nord-Østerdal	Sør-Østerdal	Trysil	Glåmdalen	Hamarreg.	Hedmark
Hotell i alt	54	58	111	30	239	492
Nordmenn	51	49	38	27	173	337
- herav ferie/fritid	30	25	34	8	104	215
- herav yrke	20	24	4	18	70	122
Utlendinger	4	10	74	3	65	155
- herav ferie/fritid	2	5	66	1	39	99
- herav yrke	1	5	7	2	26	56
Hyttegrenn	53	51	232	32	46	414
Nordmenn ferie	37	38	90	29	37	231
Utlendinger ferie	16	13	142	3	9	183
Camping	36	71	31	99	66	303
Nordmenn ferie	25	53	13	90	53	234
Utlendinger ferie	11	18	18	9	13	69
Slekt/venner	113	203	50	391	627	1385
Nordmenn	68	122	30	235	377	833
- herav ferie/fritid	68	121	30	234	375	828
- herav yrke	0	1	0	1	2	5
Utlendinger	45	81	20	156	250	552
- herav ferie/fritid	44	79	20	153	245	540
- herav yrke	1	2	0	3	5	11
Annet/uoppgitt	20	37	9	71	113	250
Nordmenn	17	31	8	60	96	213
- herav ferie/fritid	15	26	6	50	81	178
- herav yrke	3	5	1	10	16	35
Utlendinger	3	5	1	11	17	37
- herav ferie/fritid	1	3	1	5	8	17
- herav yrke	2	3	1	6	9	20
Hytteformidling	7	5	286	5	8	311
Nordmenn ferie	2	2	96	2	3	104
Utlendinger ferie	4	3	191	3	5	207
Privat hytte	601	328	699	205	751	2583
Totalt ant. overn.	884	752	1419	832	1851	5738

TØI rapport 863/2006

Tabell 17 Overnattinger i Oppland 2005 etter overnattingskategori, nasjonalitet og formål. 1000 overnattinger.

	Nord-Gud- brandsdal	Midt-Gud- brandsdal	Sør-Gud- brandsdal	Valdres	Gjøvik, Land, Toten	Hadeland	Oppland totalt
Hotell i alt	429	335	597	485	92	50	1989
Nordmenn	300	205	408	375	68	48	1403
- herav ferie/fritid	270	167	294	315	39	6	1091
- herav yrke	29	37	115	59	29	42	312
Utlendinger	130	130	189	110	24	2	586
- herav ferie/fritid	117	106	136	93	14	0	466
- herav yrke	13	24	53	18	11	2	119
Hyttegrenn	159	36	398	80	29	3	704
Nordmenn ferie	107	25	259	68	25	2	486
Utlendinger ferie	52	11	139	12	4	0	218
Camping	156	30	140	169	100	12	608
Nordmenn ferie	105	21	90	143	87	11	458
Utlendinger ferie	51	9	50	25	13	1	149
Slekt/venner	136	94	251	124	466	192	1263
Nordmenn	109	75	201	100	373	154	1012
- herav ferie/fritid	107	74	198	98	367	151	995
- herav yrke	2	1	3	2	6	3	17
Utlendinger	27	19	50	25	93	38	251
- herav ferie/fritid	22	15	41	20	75	31	204
- herav yrke	5	3	9	5	17	7	47
Annet/uoppgitt	35	25	66	33	122	50	330
Nordmenn	19	13	35	17	64	27	175
- herav ferie/fritid	13	9	24	12	44	18	119
- herav yrke	6	4	11	5	20	8	55
Utlendinger	17	12	31	15	57	24	156
- herav ferie/fritid	8	5	14	7	27	11	73
- herav yrke	9	6	16	8	31	13	83
Hytteformidling	16	18	14	43	15	8	115
Nordmenn ferie	7	8	6	19	7	4	51
Utlendinger ferie	9	10	8	24	8	4	63
Private hytter	602	745	630	1872	153	303	4304
Totalt ant. overn.	1535	1283	2095	2805	976	619	9313

TØI rapport 863/2006

Tabell 18 Overnattinger i Hedmark 2005 etter nasjonalitet og formål. 1000 overnattinger.

	Nord-Østerdal	Sør-Østerdal	Trysil	Glåmdalen	Hamarreg.	Hedmark
Nordmenn	801	622	973	648	1491	4535
- herav ferie/fritid	777	592	968	618	1403	4358
- herav yrke	24	30	5	30	88	176
Utlendinger	83	130	446	185	359	1203
- herav ferie/fritid	79	121	438	174	318	1130
- herav yrke	4	9	8	11	41	73
Totalt	884	752	1419	832	1851	5738

TØI rapport 863/2006

Tabell 19 Overnattinger i Oppland 2005 etter nasjonalitet og formål. 1000 overnattinger.

	Nord-Gud- brandsdal	Midt-Gud- brandsdal	Sør-Gud- brandsdal	Valdres	Gjøvik, Land, Toten	Hadeland	Oppland totalt
Nordmenn	1249	1093	1629	2594	777	549	7891
- herav ferie/fritid	1212	1050	1500	2527	721	496	7505
- herav yrke	37	43	129	67	56	54	385
Utlendinger	286	190	466	212	199	70	1423
- herav ferie/fritid	259	157	387	181	140	48	1174
- herav yrke	27	33	79	30	58	21	249
Totalt	1535	1283	2095	2805	976	619	9313

TØI rapport 863/2006

3 Beregning av turistenes konsum

3.1 Metode, forutsetninger og særskilte forhold ved beregningene

Den anvendte metoden her innebærer at konsumtall beregnes ved å multiplisere overnattingstall for de enkelte typer overnattinger med forbrukstall per gjestedøgn. Dette er gjort på regionnivå og summert opp til fylkesnivå.

Når det gjelder analysen for Hedmark og Oppland er det flere særskilte forhold vedrørende forbruksnivå og forbruksprofil som vi må ta hensyn til:

- Forekomsten av store alpinanlegg og andre større aktivitetsanlegg i enkelte regioner tilsier at gjennomsnittstallene i vårt grunnlagsmateriale for forbruk til aktiviteter er for lave for disse regioner. Vi har derfor lagt til tall for skiheisomsetning i regionene Trysil, Sør-Gudbrandsdal (her også tall for Hunderfossen Familiepark), Midt-Gudbrandsdal og Valdres.
- Forbruksprofilene for hver region vil totalt sett være forskjellige. Dette henger sammen med følgende:
 1. Yrkesreisende og feriereisende, nordmenn og utlendinger har ulik forbruksprofil, og fordelingen av overnatting på feriebetingede og yrkesbetingede reiser (for henholdsvis nordmenn og utlendinger) er ulik fra region til region. Disse forskjellene er tatt hensyn til i våre beregninger ved at konsumtall beregnes for hver av de fire turistkategoriene.
 2. Turistenes forbruksprofil er også ulik etter som hvilken overnattingstype de anvender. Spesielt blant hotellgjester er forbruket per døgn høyt i forhold til gjennomsnittet. Sammensetningen av gjester etter overnattningsform er ulik fra region til region. Vi har derfor vektet forbrukstallene for hver region med antallet overnattinger i hver kategori og nivået på forbruket for henholdsvis reiselivsprodukter og andre produkter for hver kategori. Disse forbruksnivåene er hentet fra de forbruksundersøkelsene som ligger til grunn i våre ringvirkningsberegninger.
 3. Forbruksprofilene kan variere noe med type distrikt utover de variasjoner sammensetningen av turistene innebærer. Vi må her ta som forutsetning at forbruksprofilen (fordelingen på ulike varer og tjenester) er den samme innen hver overnattningsform i hver av regionene som i fylket generelt.

3.2 Forbrukstall overnattinger utenom privat hytte

Opplegget i BTV-analysen og i tidligere analyser (Nord-Norge, Trøndelag, Oslo) har vært å beregne konsumtall ut fra overnattingstall for de enkelte typer

overnattinger og gjennomsnittlige forbrukstall per gjestedøgn fra tidligere forbruksundersøkelser. Grunnlaget for dette er gjort for 1997 av TØI og SSB ved utarbeidelsen av fylkesvise satellittregnskap for turisme. Forbrukstallene fra satellittregnskapene ble så korrigert for prisstigning (konsumprisindeksen) og endringer i overnattingstall.

Tilgang på nye forbrukstall og endringer i fordelinger på overnattingstype har imidlertid gjort at vi finner det riktig å følge en litt annen framgangsmåte i dette prosjektet.

Nye forbrukstall for utlendinger finnes for 2005 i TØIs gjesteundersøkelser for henholdsvis vinterturister og sommerturister. Disse undersøkelsene gir forbruk etter type vare/tjeneste og etter gjestens overnattingstype.

Disse dataene er altså samlet inn blant utenlandske turister i Norge. Tilsvarende data finnes ikke for norske turister. Vi har her gjort den relative strenge forutsetning å anta at norske og utenlandske turister er relativt homogene med hensyn til forbruk lokalt. Vi har derfor anvendt forbrukstallene for utenlandske gjestedøgn også for norske gjestedøgn.

Beregningene av forbruk per gjestedøgn er utført separat for vintersesong og årets øvrige måneder. I de presenterte resultatene i dette prosjektet har vi imidlertid valgt å anvende beregnede (vektede) gjennomsnittstall for hele året.

Vi har videre antatt at forbrukstallene er de samme per gjestedøgn for hver overnattingstype i alle regioner.

De beregnede døgnforbrukstallene som er anvendt er som følger:

Tabell 20 Forbruk per gjestedøgn etter overnattingstype og type vare/tjeneste. Nordmenn og utlendinger. Kroner.

	Overnattingstype			
	Hotell og lignende	Hytte/leide hytte	Camping	Slekt/venner/annet
Overnatting	563	293	111	0
Servering	179	47	36	65
Kjøp av dagligvarer	109	83	63	94
Øvrige innkjøp	101	54	32	81
Transport	112	64	91	71
Aktiviteter	143	176	63	30
Totalt	1206	716	396	340

TØI rapport 863/2006

Når vi skal beregne totalt konsum, tar vi utgangspunkt i overnattingstall for hver overnattingstype. Vi må dessuten legge til heisomsetning og omsetning ved Hunderfossen familiepark til de respektive regioner. Når det gjelder de sistnevnte omsetningstallene må vi også fordele disse på overnattingstype. Vi har da anvendt antall gjestedøgn i hver kategori som fordelingsnøkkel.

Tabell 21 Forbruk totalt etter region og type vare/tjeneste. Alle turister, eksklusive egen/lånt hytte. Millioner kroner. Hedmark 2005.

	Nord-Østerdal	Sør-Østerdal	Trysil	Glåmdalen	Hamarreg.	Hedmark
Overnatting	52,2	57,0	217,8	38,5	157,5	523,0
Servering	22,4	31,0	49,1	40,4	95,4	238,4
Innkjøp av dagligvarer	25,6	37,9	62,4	55,8	103,9	285,7
Øvrige innkjøp	20,6	30,4	45,1	45,3	88,7	230,1
Transport	22,6	33,5	52,5	47,3	88,6	244,5
Aktiviteter	24,6	29,9	225,5	31,0	70,3	381,3
Totalt	168,1	219,8	652,4	258,3	604,4	1903,0

TØI rapport 863/2006

Tabell 22 Forbruk totalt etter region og overnattingsform. Alle turister, eksklusive egen/lånt hytte. Millioner kroner. Hedmark 2005.

	Nord-Østerdal	Sør-Østerdal	Trysil	Glåmdalen	Hamarreg.	Hedmark
Hotell	65,7	70,3	100,7	35,8	288,0	560,4
Hyttegrennd/hytteleie	43,0	40,1	470,0	26,5	38,7	618,2
Camping	14,1	28,0	28,1	39,3	26,2	135,7
Slekt/venner	38,4	68,9	45,4	132,8	213,0	498,5
Annen overnatting	6,9	12,5	8,2	24,0	38,5	90,1
Sum	168,1	219,8	652,4	258,3	604,4	1903,0

TØI rapport 863/2006

Tabell 23 Forbruk totalt etter region og type vare/tjeneste. Alle turister, eksklusive egen/lånt hytte. Millioner kroner. Oppland 2005.

	Nord-Gud- brandsdal	Midt-Gud- brandsdal	Sør-Gud- brandsdal	Valdres	Gjøvik, Land, Toten	Hadeland	Oppland totalt
Overnatting	309,9	207,6	472,2	327,6	75,7	32,7	1425,8
Servering	101,4	71,0	151,4	108,5	60,1	25,6	518,0
Innkjøp av dagligvarer	87,0	53,9	137,4	88,2	75,0	29,8	471,3
Øvrige innkjøp	71,3	47,1	112,3	73,4	62,1	25,5	391,8
Transport	85,6	52,1	128,3	88,7	63,8	24,6	443,0
Aktiviteter	107,3	77,8	317,2	125,5	44,9	17,2	689,9
Totalt	762,5	509,5	1318,8	811,9	381,7	155,4	3939,8

TØI rapport 863/2006

Tabell 24 Forbruk totalt etter region og overnattingsform. Alle turister, eksklusive egen/lånt hytte. Millioner kroner. Oppland 2005.

	Nord-Gud- brandsdal	Midt-Gud- brandsdal	Sør-Gud- brandsdal	Valdres	Gjøvik, Land, Toten	Hadeland	Oppland totalt
Hotell	517,3	317,3	537,0	421,6	111,5	60,5	1965,2
Hyttegrenn/hytteleie	125,3	51,1	370,6	106,9	30,9	7,6	692,5
Camping	61,8	28,4	125,9	146,9	39,6	4,9	407,6
Slekt/venner	46,2	89,0	225,8	107,8	158,3	65,3	692,4
Annet	11,9	23,7	59,4	28,7	41,4	17,1	182,1
Sum	762,5	509,5	1318,8	811,9	381,7	155,4	3939,8

TØI rapport 863/2006

3.3 Beregning av hyttegjesters forbruk

3.3.1 Kildegrunnlag og definisjoner

Vi har i tabell 15 vist beregnet antall overnattinger foretatt av personer bosatt utenfor regionen hvor fritidsboligen ligger. Neste skritt har vært å beregne hvor stort forbruk per overnatting som er foretatt innen henholdsvis regionen og fylket.

Vi har anvendt to hovedkilder⁵ for forbruk tilknyttet bruk av private hytter. Den ene er Høgskolen i Buskerud sin undersøkelse fra Rollag, Hol og Sigdal kommuner i Buskerud (Velvin 2003). Den andre er Østlandsforsknings undersøkelse fra Rendalen, Nord-Aurdal og Gausdal (Ericsson og Grefsrud 2005).

Interne turister (innen regionen eller fylket) forekommer i de øvrige overnattingskategorier vi har regnet med (hotell, camping etc) uten at vi av den grunn har trukket dem ut.

Forbrukstallene fra Ericsson og Grefsrud sin undersøkelse gir grunnlag for å sette opp følgende tabell:

⁵ En tredje undersøkelse ble publisert høsten 2006: "En kartlegging av hyttebasert reiseliv i Trysil som ledd i økt lokal verdiskaping" (Jan Velvin, Høgskolen i Buskerud, rapport nr 58). Det ble beregnet at årlig bruksbetinget kjøp av varer og tjenester i kommunen var på 16467 kr per hytte, og årlige faste utgifter (til aktører i kommunen) 5030 kroner. Dette stemmer godt overens med tallene fra Gausdal hos Ericsson og Grefsrud (se tabell 25). Man skal imidlertid være oppmerksom på at Velvins tall for Trysil er basert på en tredel av hyttene i kommunen, i hytteområder med stort sett høystandard hytter. Iflg Velvin er ikke dette forbruket representativt for alle de ca 5000 hyttene i kommunen. Våre tall for Trysil (med utgangspunkt i Gausdal-tallene) kan dermed være noe overvurderte.

Tabell 25 Hyttegjesters forbruk etter type forbruk og undersøkelseskommune i 2002-priser. Hedmark og Oppland.

	Forbruk i hyttekommunen			Totalt forbruk		
	Rendalen	Nord-Aurdal	Gausdal	Rendalen	Nord-Aurdal	Gausdal
Bruksbetingete utgifter, kr	9358	14652	14809	15995	20541	22676
Lokal andel	0,59	0,71	0,65			
Antall gj.døgn per år	109,8	135,6	153,8	109,8	135,6	153,8
Bruksbet. utg. per gj.døgn, kr.	85,2	108,1	96,3	145,7	151,5	147,4
Herav reiselivsprodukter, kr.	10,2	13,0	14,4	17,5	18,2	22,1
Faste utgifter per år, kr	4946	6008	8231	4946	6008	8231
Diverse (vedlikehold, etc)	2163	5458	4576	6834	7922	7293
Diverse, andel lokalt	0,32	0,69	0,63			
Sum bruksbet, faste & diverse, kr	16467	26118	27616	27775	34471	38200
Oppgradering, utbygging, kr pr år	3159	4488	6172	4848	6225	7644

TØI rapport 863/2006

De bruksbetingede innkjøpene i hyttekommunen varierer mellom 85 kr (Rendalen) og 108 kroner (Nord-Aurdal). Totalt sett er det liten variasjon, fra 146 kroner (Rendalen) til 152 kroner per gjestedøgn (Nord-Aurdal).

Faste utgifter (festeavgift, strøm, brensel, kommunale avgifter, brøyting, etc) utgjør mellom knapt 5000 kroner (Rendalen) og ca 8200 kroner (Gausdal). Det er videre relativt stor variasjon i de oppgitte kostnader til vedlikehold, møbler etc), fra 2163 kroner per år i Rendalen til ca 5460 kroner i Nord-Aurdal.

Sammenliknet med resultatene fra Velvins Buskerudundersøkelse i 2002 er Østlandsforsknings resultater til dels betydelig høyere. Tabellen nedenfor viser klart lavere faste årlige utgifter, samt et mye lavere bruksbetinget forbruk for kommunene Rollag og Sigdal enn tilfellet er for kommunene i Østlandsforsknings undersøkelse.

Tabell 26 Hyttegjesters forbruk i hyttekommunen etter type forbruk og undersøkelseskommune i 2002-priser.

	Rollag	Sigdal	Hol
Sum bruksbetinget forbruk per hytte pr år, kr	2846	3226	11281
Antall gj.døgn per år	96	96	134
Bruksbetinget forbruk per gjestedøgn, kr	29	33	80
Faste utgifter per hytte per år, kr	2830	2518	2623
Diverse varer og tjenester (brensel, utstyr, vedlikehold, møbler etc), kr	2920	2989	8234
Sum utgifter per hytte per år, kr	8720	8861	22352

TØI rapport 863/2006

Dette har dels med lavere lokal andel å gjøre. For hele året ligger andelen lokale innkjøp (bruksbetingede) på 42 prosent for Rollag og 45 prosent for Sigdal. For Hol kommune er andelen på nivå med Gausdal, Rendalen og Nord-Aurdal. Dette

har en del med beliggenhet å gjøre, og med lokalt tilbud. Sigdal og Rollag ligger i ”handleskyggen” av henholdsvis Kongsbergområdet og Drammensområdet og det lokale handletilbudet er nokså begrenset.

3.3.2 Valg av datagrunnlag

I det videre arbeid har vi valgt å anvende forbrukstall fra Østlandsforsknings sin undersøkelse som hovedgrunnlag, siden denne undersøkelsen er basert på tre kommuner i Hedmark og Oppland. Vi velger å tro at resultatene er plausible for de kommunene som er sammenliknbare med (en av) de tre kommunene i undersøkelsen (jfr avsnitt 2.5.2 og tilhørende tabell).

Når det gjelder de kommuner som vi har karakterisert som ”innlandskommuner ellers I og II”, er vi mer i tvil. Sannsynligvis er forbruket her mer på linje med tallene fra Velvins undersøkelse. Vi er her nødt til rett og slett å stipulere et tall, og da velger vi et gjennomsnitt mellom Rendalen, Rollag og Sigdal for alle typer utgifter. Dette gir følgende tall for forbruk og for andel av innkjøp foretatt i hyttekommunen:

• Bruksbetingede utgifter i hyttekommunen, kr.	52 kr per gjestedøgn
• Andel bruksbetingede utgifter anvendt i kommunen	50 prosent
• Faste utgifter per år	3670 kroner
• Utgifter til vedlikehold, inventar etc i hyttekommunen	2906 kroner
• Andel utg. vedlikehold etc anvendt i kommunen	50 prosent

Det som ikke handles inn i kommunen, handles inn i regionen ellers, fylket ellers, eller utenfor fylket. Vi har ingen holdepunkter for å anslå hvor store disse andelene er for de enkelte regioner. I BTV-analysen ble disse andelene rett og slett stipulert. Vi anslo da at når andelen var 42 prosent i Rollag og 45 prosent i Sigdal, ville 60 prosent av bruksbetingede innkjøp bli gjort i regionen og 80 prosent i fylket.

Tilsvarende resonnementer kan nå anvendes for kommuner og regioner i Hedmark og Oppland. I tabellen nedenfor er det oppgitt anslag på andeler og tilhørende kroneverdier for bruksbetingede innkjøp og for innkjøp til vedlikehold, møbler etc (utenom oppgradering/utbygging og større kapitalvarer).

Kroneverdiene i tabellen er så anvendt for å beregne totalt forbruk innen hver kommune, region og innen hvert fylke. Utgifter til utbygging/oppgradering av hytter er ikke tatt med.

Tabell 27 Beregnet forbruk per gjestedøgn i hyttekommune, region og fylke. Eksklusive varer og tjenester knyttet til tilbygg/oppgradering. 2005-priser.

	Kommunetype			
	"Gausdal"	"Nord-Aurdal"	"Rendalen"	"Innlandskommuner ellers"
	Andel/kroner	Andel/kroner	Andel/kroner	Andel/kroner
Totalt bruksbetinget forbruk pr gj.døgn	147	152	146	100 kroner
Herav lokalt	0,65 / 96 kr	0,71 / 108 kr	0,59 / 86 kr	0,50 / 50 kr
Herav i regionen	0,75 / 111 kr	0,75 / 114 kr	0,66 / 96 kr	0,60 / 60 kr
Herav i fylket	0,80 / 118 kr	0,80 / 121 kr	0,75 / 109 kr	0,70 / 70 kr
Total innkjøp vedlikehold, etc per hytte	7293	7922	6834	5560
Herav i hyttekommunen	0,63 / 4595 kr	0,69 / 5466 kr	0,32 / 2187 kr	0,50 / 2780 kr
Herav i regionen	0,75 / 5470 kr	0,75 / 5942 kr	0,50 / 3417 kr	0,60 / 3336 kr
Herav i fylket	0,80 / 5834 kr	0,80 / 6338 kr	0,70 / 4784 kr	0,70 / 3892 kr

TØI rapport 863/2006

3.3.3 Beregningsresultater

Resultatene av denne beregningsformen er vist nedenfor (tabell 28 og 29).

Tabell 28 Hedmark fylke. Beregnet forbruk etter region og type forbruk. Gjester bosatt utenfor hytteregionen. Eksklusive varer og tjenester knyttet til tilbygg/oppgradering. Millioner kroner 2005.

	Bruksbetinget forbruk	Faste utgifter	Vedlikehold, møbler etc.	Totalt forbruk	Forbruk reiselivsprodukter	Forbruk andre produkter
Hamarregionen	80,7	41,6	29,3	151,6	10,5	141,1
Trysil	80,8	39,3	26,1	146,2	10,5	135,8
Glåmdal	12,9	12,5	11,9	37,2	1,7	35,6
Sør-Østerdal	29,8	15,6	11,8	57,3	3,8	53,4
Nord-Østerdal	60,4	28,2	19,5	108,1	7,9	100,3
Forbruk i andre reg.	15,4	0	20,9	36,4	2	34,3
Hedmark	280,0	137,2	119,5	536,8	36,4	500,4

TØI rapport 863/2006

Tabell 29 Oppland fylke. Beregnet forbruk etter region og type forbruk. Gjester bosatt utenfor hytteregionen. Eksklusive varer og tjenester knyttet til tilbygg/oppgradering. Millioner kroner 2005.

	Bruksbetinget forbruk	Faste utgifter	Vedlikehold, møbler etc.	Totalt forbruk	Forbruk reiselivsprodukter	Forbruk andre produkter
Nord-Gudbrandsdal	63,8	28,2	21,9	113,9	8,3	105,6
Midt-Gudbrandsdal	87,3	38,2	30,9	156,4	11,4	145,1
Sør-Gudbrandsdal.	72,8	35,4	23,6	131,7	9,5	122,2
Valdres	215,2	90,8	78,0	384,0	28,0	356,1
Hadeland	9,6	7,0	6,6	23,2	1,3	22,0
Gjøvik, Land, Toten	28,8	15,3	14,8	59,0	3,7	55,2
Forbruk i andre reg.	41,1	0	22,4	63,5	5,3	58,2
Oppland	518,6	214,9	198,2	931,7	67,5	864,3

TØI rapport 863/2006

Ericsson og Grefsrud (2005) gir også tall for hvordan bruksbetingede utgifter fordeler seg på varer og tjenester, for hver av kommunene i henholdsvis vinter- og sommersesong. En gjennomsnittsberegning (uvektet) for disse observasjonene gir følgende fordeling:

Tabell 30 Prosentvis fordeling av bruksbetingede utgifter etter type vare og tjeneste. Uveid gjennomsnitt for vinter- og sommerferieopphold på hytte i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal 2002.

	Prosentandel
Dagligvarer	62
Klær	7
Servering	7
Bensin/bil/reparasjoner	10
Aktiviteter	6
Transport	1
Annet	6
Sum	100

TØI rapport 863/2006

Fordeling av hyttegjestens forbruk på reiselivsprodukter og ”andre produkter” (innarbeidet i tabell 32 og 33) er gjort ved å legge sammen prosentandelene i tabell 30 for servering og aktiviteter (til sammen 13 prosent). Denne andelen er så anvendt som et gjennomsnitt for alle regionene.

3.4 Totale konsumtall

3.4.1 Fylkesnivå

Når vi nå legger tall for hytteturisme sammen med de øvrige fylkesvise konsumtall, får vi følgende tall:

Tabell 31 Turisters konsum av varer og tjenester 2005, fordelt på hytteturister og andre. Fylker. Millioner kroner.

Hedmark	Nordmenn		Utlendinger		Sum
	Ferie	Yrke	Ferie	Yrke	
Turister på private hytter	536,8				536,8
Andre turister	956,3	178,7	703,6	63,0	1901,6
Totalt	1493,1	178,7	703,6	63,0	2438,4
Oppland					
Turister på private hytter	931,7				931,7
Andre turister	2355,8	421,6	961,6	198,0	3937,0
Totalt	3287,5	421,6	961,6	198,0	4868,7

TØI rapport 863/2006

Vi har her lagt alle besøkende i private fritidshus inn som ferie/fritidsreisende nordmenn.

Samlet er turistenes konsum i Hedmark i 2005 beregnet til drøyt 2,4 milliarder kroner. 537 millioner kroner av dette (22 prosent) kommer fra gjester på private hytter med utenbygds eiere.

Turistenes konsum i Oppland i 2005 beregnet til knapt 4,9 milliarder kroner, om lag 19 prosent av dette gjelder gjester på private hytter med utenbygds eiere (ikke utleide hytter).

3.4.2 Regionnivå

I de neste tabellene vises totalt turistkonsum inkludert konsumtall for gjester på egne/lånte private hytter. Vi har her lagt inn kun det hyttegjestene i hver region bruker i regionen. Resten, det som kjøpes i andre regioner i fylket enn overnattingsregionen, er kun med i fylkestallene. Dette utgjør ca 35 millioner i Hedmark og ca 60 millioner kroner i Oppland.

Tabell 32 Totalt turistkonsum 2005 etter region, type produkt, reiseformål og nasjonalitet. Hedmark. Millioner kroner.

		Nordmenn			Utlendinger			totalt
		sum	ferie	yrke	sum	ferie	yrke	
Nord-Østerd.	reiselivsprodukter	103,2	82,2	21,0	26,6	24,7	1,8	129,8
	andre produkter	133,7	128,8	4,9	13,0	12,2	0,7	146,7
	totalt	236,9	211,0	25,9	39,6	36,9	2,5	276,5
Sør-Østerd.	reiselivsprodukter	116,6	92,1	24,5	38,6	33,3	5,4	155,2
	andre produkter	100,8	94,8	6,0	21,0	19,2	1,8	121,8
	totalt	217,4	186,9	30,5	59,6	52,5	7,2	277,0
Trysil	reiselivsprodukter	198,5	193,8	4,7	333,9	324,9	9,0	532,4
	andre produkter	185,6	184,4	1,2	80,6	78,6	2,1	266,2
	totalt	384,1	378,2	5,9	414,5	403,5	11,1	798,6
Glåmdalen	reiselivsprodukter	122,0	101,8	20,2	36,9	33,3	3,6	158,9
	andre produkter	105,3	99,5	5,8	31,3	29,3	2,0	136,6
	totalt	227,3	201,3	26,0	68,2	62,6	5,6	295,5
Hamar	reiselivsprodukter	300,9	228,3	72,6	121,4	92,8	28,6	422,3
	andre produkter	270,4	252,6	17,8	63,3	55,3	8,0	333,7
	totalt	571,3	480,9	90,4	184,7	148,1	36,6	756,0
Hedmark	reiselivsprodukter	841,3	698,2	143,1	557,4	509,0	48,4	1398,7
	andre produkter	830,5	794,8	35,7	209,2	194,6	14,6	1039,7
	totalt	1671,9	1493,1	178,8	766,6	703,6	63,0	2438,5

TØI rapport 863/2006

Trysil og Hamarregionen er de tyngste reiselivsregionene i Hedmark, med henholdsvis knapt 800 millioner kroner og 756 millioner kroner i beregnet turistkonsum i 2005. Glåmdalen hadde i 2005 et turistkonsum på knapt 300 millioner kroner, mens Sør-Østerdal og Nord-Østerdal begge hadde et turistkonsum på knapt 280 millioner kroner.

Tabell 33 Totalt turistkonsum 2005 etter region, type produkt, reiseformål og nasjonalitet. Oppland. Millioner kroner.

		Nordmenn			Utlendinger			totalt
		sum	ferie	yrke	sum	ferie	yrke	
Nord-G.dal	reiselivsprodukter	425,3	394,9	30,4	187,2	172,3	14,9	612,5
	andre produkter	216,0	208,5	7,5	47,9	42,9	5,1	263,9
	totalt	641,3	603,4	37,9	235,1	215,2	20,0	876,4
Midt-G.gal	reiselivsprodukter	262,9	223,7	39,2	154	128	26	416,9
	andre produkter	211,8	202,8	9	37,3	30,4	6,8	249,1
	totalt	474,6	426,4	48,2	191,3	158,4	32,8	665,9
Sør-G.dal	reiselivsprodukter	711,1	580,6	130,5	337,6	273,7	63,9	1048,7
	andre produkter	314,0	284,4	29,6	87,8	70,3	17,4	401,8
	totalt	1025,1	865,0	160,1	425,4	344,0	81,3	1450,5
Valdres	reiselivsprodukter	525,9	464,0	61,9	148,5	128,4	20	674,4
	andre produkter	483,3	469,3	14	38,3	32,2	6	521,6
	totalt	1009,2	933,3	75,9	186,8	160,6	26,0	1196,0
GLT	reiselivsprodukter	188,5	154,8	33,7	59,8	41,4	18,4	248,3
	andre produkter	158,3	147,5	10,8	34	23,5	10,5	192,3
	totalt	346,8	302,3	44,5	93,8	64,9	28,9	440,6
Hadeland	reiselivsprodukter	86,1	41,9	44,2	15,2	10,3	4,9	101,3
	andre produkter	65,4	54,6	10,8	11,9	8,2	3,8	77,3
	totalt	151,4	96,4	55,0	27,1	18,5	8,7	178,5
Oppland	reiselivsprodukter	2204,8	1865,0	339,8	902,4	754,1	148,3	3107,2
	andre produkter	1504,2	1422,6	81,6	257,3	207,6	49,7	1761,5
	totalt	3709,0	3287,6	421,4	1159,7	961,7	198,0	4868,7

TØI rapport 863/2006

I Oppland er Sør-Gudbrandsdal (1450 millioner kroner) og Valdres (nær 1200 millioner kroner) de største reiselivsregionene mht turistkonsum. Nord-Gudbrandsdal og Midt-Gudbrandsdal følger deretter med henholdsvis 876 millioner og 666 millioner kroner. Turistkonsumet er beregnet til ca 440 millioner kroner i Gjøvik/Land/Toten-regionen, mens Hadeland er (ikke uventet) en nokså beskjeden region med knapt 180 millioner kroner i turistkonsum⁶.

3.4.3 Turistkonsum fordelt på hovedgrupper av næringer

Varehandel er den næringssektor hvor turistkonsumet er størst i Hedmark, fulgt av hotell- og restaurantsektoren. I Oppland er hotell- og restaurantsektoren størst, fulgt av varehandel (tabell 34 og 35).

⁶ Se også avsnitt 3.4.4

Tabell 34 Turistkonsum fordelt på hovedgrupper av næringer. Hedmark 2005. Millioner kroner.

	Nord- Østerdal	Sør- Østerdal	Trysil	Glåmdalen	Hamar- regionen	Hedmark
Varehandel	132,5	114,0	224,2	130,8	313,6	944,1
Hotell og restaurant	81,8	91,9	276,7	81,4	263,0	797,3
Transport	23,4	33,9	53,5	47,6	89,7	248,4
Diverse tjenesteyting	38,5	37,3	244,2	35,7	89,7	450,1
Sum	276,2	277,1	798,6	295,5	756,0	2439,8

TØI rapport 863/2006

Tabell 35 Turistkonsum fordelt på hovedgrupper av næringer. Hedmark 2005. Millioner kroner.

	Nord-Gud- brandsdal	Midt-Gud- brandsdal	Sør-Gud- brandsdal	Valdres	Gjøvik, Land, Toten	Hadeland	Oppland
Varehandel	249,2	225,8	354,8	468,0	184,2	73,9	1606,5
Hotell og restaurant	419,0	289,1	632,3	461,8	139,8	59,8	2006,0
Transport	86,4	53,3	129,3	91,5	64,2	24,7	449,8
Diverse tjenesteyting	121,9	97,8	334,1	174,7	52,5	20,1	809,3
Sum	876,4	665,9	1450,5	1195,9	440,7	178,6	4871,5

TØI rapport 863/2006

3.4.4 Spesielt om dagsturismen på Hadeland

Effekter av dagsturisme er ikke eksplisitt behandlet og medtatt i denne analysen (se avsnitt 1.2.3). Det er derfor nødvendig med en tilleggskommentar når det gjelder økonomiske effekter av turismen i Hadelandsregionen.

Hadeland er den regionen hvor dagsturisme sannsynligvis relativt sett betyr mest. Hadeland Glassverk hadde i 2005 og 2004 henholdsvis 440 000 og 447 000 besøkende i sommersesongen (kilde: Innovasjon Norge), og om lag 600 000 på årsbasis (kilde: Hadeland Glassverk). Dette er besøkende som i all hovedsak kan karakteriseres som dagsbesøkende turister.

Vi har ikke fått oppgitt omsetningstall fra Hadeland Glassverk. 600 000 besøkende innebærer imidlertid en omsetning på mellom 70 og 90 millioner kroner. Dette gjelder i hovedsak salg i butikker (8), aktivitetsopplegg (f eks julemarked/julehus) og serveringssteder (2).

Dersom vi hadde lagt til omsetningen ved Glassverket til de beregnede virkningen for Hadeland, ville dette utgjøre om lag 28 og 33 prosent av turistkonsumet på Hadeland i 2005.

4 Beregning av direkte og indirekte virkninger

4.1 Kort om direkte og indirekte virkninger

4.1.1 Innledning

På grunnlag av de beregnede konsumtallene fra foregående kapittel beregnes *produksjonen* i ulike næringer. Dette anvendes som input i PANDA-modellen for å beregne de indirekte virkningene. Samlet resultat er produksjonsverdien av det turistenes forbruk direkte og indirekte genererer av etterspørsel i hvert fylke og region etter varer og tjenester.

De indirekte virkningene beregnes som den tilleggsetterspørsel de direkte virkningene skaper i form av leveranser og anvendelse av opptjente lønns- og eierinntekter.

Når det gjelder de indirekte virkningene, har vi på regionnivå valgt å presentere disse i form av en virkningsmultiplikator samlet for alle næringer. Dette henger blant annet sammen med nøyaktigheten i grunnlagsmaterialet; det vil si i konsumtallene, de fylkesvise nasjonalregnskap og i modellstrukturen i PANDA

På grunnlag av de direkte og indirekte produksjonsvirkningene beregnes også sysselsettingstall.

4.1.2 Overgangen fra etterspørselsverdier til produksjonsverdier

Turistenes konsum er beregnet ut fra forbruket av varer og tjenester. Direkte og indirekte virkninger presenteres imidlertid som produksjon fordelt på næringer. Som input i PANDA anvendes også produksjon etter næring.

Det er ikke noen automatikk i overgangen mellom vare/tjeneste og næring – man må ned på et veldig disaggregert nivå for å kunne tilordne varer og tjenester helt nøyaktig til riktig produksjonssektor.

Når vi aggregerer turistenes etterspørsel til fire hovedgrupper av næringer; hotell- og restaurantvirksomhet (overnatting/servering), varehandel (dagligvarer, klær/sko, suvenirer, bensin, verkstedstjenester etc), transport (taxi, jernbane, buss, ferjer, fly etc) og diverse tjenesteyting (opplevelser, helse, post/tele, reisebyrå/bilutleie etc) får vi en brukbar og nøyaktig nok tilnærming.

I alle næringer har vi regnet omsetningsverdi minus merverdiavgift som produksjonsverdi. Når det gjelder varehandel er det imidlertid noen spesielle forhold som må tas hensyn til:

Produksjonsverdien regnes i varehandelen, i henhold til prinsippene i nasjonalregnskapet, litt forenklet sagt lik bruttofortjenesten, det vil si avansen.

Det er også dette produksjonsbegrepet som legges til grunn for hva som er input i PANDA-modellen for beregning av indirekte virkninger og sysselsettingseffekter.

Turistenes forbruk innenfor begrepet varehandel skjer innenfor detaljhandelen, her er gjennomsnittlig bruttofortjeneste (på landsbasis) 31 % i følge SSBs strukturstatistikk for varehandelen. Denne andelen må vi også legge til grunn for beregning av produksjonsverdi i detaljhandelen i Hedmark og Oppland og i de enkelte regioner.

4.1.3 Indirekte virkninger og næringsstruktur

Indirekte virkninger beregnes som ekstra produksjonsverdi i ulike næringer som følge av turistenes forbruk i fylket.

Vi anvender da de samme strukturene mht til næringsvirksomhet som i basisåret 1997. Det vil si at vi forutsetter at disse ikke har endret seg i særlig grad. Næringsstrukturen i hvert fylke, slik den er lagt inn i PANDA-modellen, bestemmer hvor store de indirekte virkningene blir. Det vil si at det er fylket/regionens gjennomsnittlige selvforsyningsgrad for hver næring som legges til grunn.

Et forhold som har betydning både for virkningstallenes størrelse og næringsfordeling er at man antar at produksjonen i enkelte næringer styres eksogent. Det vil si at den etterspørselsøkning som reiselivet representerer ikke får noen utslag for produksjonene i næringen, selv om de i praksis kan være underleverandører. Dette henger sammen med at noen næringer er av en slik karakter at den regionale etterspørsel er av mindre betydning for produksjonen. Dette gjelder spesielt næringer der produksjonen er politisk styrt, eller der den regionale ressurstilgangen eller andre tilbudssideforhold bestemmer produksjonen. Produksjonen i statlig og kommunal virksomhet er politisk styrt og antatt uavhengig av den generelle etterspørselsutviklingen i regionen. Tilsvarende har vi også valgt å betrakte produksjonen i primærnæringene, bygging av skip og oljeplattformer og olje- og gassproduksjon som uavhengig av etterspørselen fra turister. Virkningstallene i disse næringene blir dermed lik null, det vil si at produksjonen er uavhengig av turistetterspørselen.

4.2 Direkte og indirekte virkninger på fylkesnivå

Nedenfor følger hovedresultater for hvert av fylkene. De resultatene vi presenterer er netto produksjonsverdi i millioner kroner for 2005 for de viktigste næringene og totalt. Videre presenteres næringsvis fordeling av direkte og indirekte virkninger. Det er viktig å se tallene i lys av at produksjonsverdien i varehandel er satt lik brutto fortjeneste (31 prosent av netto omsetningsverdi).

Resultatene i analysen er først og fremst tallene i tabellene. Vi har i liten grad kommentert de enkelte resultatene i hvert fylke og region.

4.2.1 Hedmark

Ut fra et totalt turistkonsum i Hedmark på om lag 2,44 milliarder er samlede produksjonsvirkninger for Hedmark beregnet til om lag 2,57 milliarder (tabell 36). Av dette utgjør direkte produksjonsvirkninger om lag 1,8 milliarder og indirekte virkninger omlag 780 millioner kroner.

Tabell 36 Direkte og indirekte virkninger av reiseliv etter næring. Hedmark 2005. Millioner kroner.

	Sum direkte virkninger	Sum indirekte virkninger	Totalt
Nærings- og nytelsesmidler	0	104	104
Bygg og anlegg	0	74	74
Varehandel	293 ⁷	37	330
Hotell og restaurant	797	23	820
Transport	248	56	304
Annen privat tjenesteyting	450	377	827
Andre næringer	0	108	108
Totalt	1788	780	2567
Produksjonsmultiplikator			1,44

TØI rapport 863/2006

Produksjonsmultiplikatoren er beregnet til 1,44. Det vil si at for hver krone i produksjonsverdi (eksklusive merverdiavgift) som er generert av turistkonsumet skapes ytterligere etterspørsel innen fylket for 44 øre.

Sett i forhold til størrelsen på konsumet blir de relative virkningstallene litt annerledes. Ser vi produksjonsvirkningene i forhold til turistkonsumet, finner vi at for hver krone turistkonsum skapes direkte produksjonsvirkninger for ca 73 øre. Tilsvarende skapes indirekte produksjon til en verdi av 32 øre.

At den direkte produksjonsvirkningen er mindre enn en krone skyldes nettopp at vi kun regner 31 prosent av nettoomsetningen i varehandel som produksjonsverdi.

4.2.2 Oppland

Samlede netto produksjonsvirkninger for Oppland er beregnet til om lag 5,4 milliarder (tabell 37). Av dette utgjør direkte virkninger om lag 3,76 milliarder og indirekte virkninger 1,64 milliarder kroner.

Produksjonsmultiplikatoren er også for Oppland beregnet til 1,43. Det vil si at for hver krone i produksjonsverdi (eksklusive merverdiavgift) generert av turistenes konsum av varer og tjenester skapes ytterligere etterspørsel innen fylket for 43 øre.

⁷ Produksjonsverdi er definisjonsmessig – litt forenklet sagt – satt lik bruttofortjeneste, i tråd med gjeldende nasjonalregnskapsprinsipper.

Tabell 37 Direkte og indirekte virkninger av reiseliv etter næring. Oppland 2005. Millioner kroner.

	Sum direkte virkninger	Sum indirekte virkninger	Totalt
Nærings- og nytelsesmidler	0	196	196
Bygg og anlegg	0	148	148
Varehandel	498 ⁸	78	575
Hotell og restaurant	2006	59	2065
Transport	449	125	574
Annen privat tjenesteyting	809	809	1618
Andre næringer	0	220	220
Totalt	3762	1635	5396
Produksjonsmultiplikator			1,43

TØI rapport 863/2006

Beregninger viser ellers at for hver krone i netto turistkonsum skapes en produksjonsverdi på 77 øre. Indirekte produksjonsvirkninger er ca 34 øre for hver konsumkrone.

4.2.3 Sysselsetting i fylkene

Sysselsetting som følge av turisme omfatter både direkte og indirekte sysselsetting. Det er beregnet at antall sysselsatte totalt i Hedmark utgjorde knapt 4 500 som følge av turistomsetningen i 2005, og i Oppland drøyt 8 500.

Tabell 38 Antall direkte og indirekte sysselsatte etter næring og fylke. 2005.

	Hedmark	Oppland
Varehandel	569	1225
Hotell og restaurant	1745	3580
Næring og nytelsesmidler	55	102
Bygg og anlegg	87	203
Innenriks transport	301	539
Post og telekommunikasjon	34	64
Forretningsmessig tjenesteyting	228	558
Diverse privat tjenesteyting	1322	2063
Andre næringer	130	180
Sum	4473	8514

TØI rapport 863/2006

⁸ Se note 7

Den totale turistrelaterte sysselsettingen utgjorde i Hedmark 5,4 prosent av totalt antall sysselsatte, og i Oppland nær det dobbelte (10,4 prosent).

Tabell 39. Andel sysselsatte i viktige næringer som følge av reiseliv (direkte og indirekte sysselsetting) etter fylke. 2005. Prosent.

	Hedmark	Oppland
Varehandel	5,6	12,2
Hotell og restaurant	81,0	90,0
Næring og nytelsesmidler	2,1	6,1
Bygg og anlegg	1,4	3,1
Innenriks transport	11,1	17,7
Post og telekommunikasjon	2,8	6,0
Forretningsmessig tjenesteyting	3,5	9,0
Diverse privat tjenesteyting	14,2	23,3
Alle næringer	5,4	10,4

TØI rapport 863/2006

Hver åttende arbeidsplass innen varehandel i Oppland skapes direkte eller indirekte av turistenes etterspørsel etter varer og tjenester, mens dette gjaldt en av 16 arbeidsplasser i Hedmark. Bortsett fra hotell- og restaurantsektoren er det ellers privat tjenesteyting som kan vise til høy turistrelatert sysselsettingsandel. Denne sektoren omfatter alle opplevelsestilbud, aktiviteter, museer, og ikke minst ulike sektorer som leverer tjenester til reiselivsnæringer (håndverkstjenester, markedsføring, rådgivning, vaskeri/renhold etc).

4.3 Resultater på regionnivå

4.3.1 Direkte og indirekte produksjonsvirkninger

I tabellene nedenfor er det beregnede turistkonsumet i de enkelte regionene omregnet til produksjonsverdi i noen hovednæringer⁹. Dette viser de direkte produksjonsvirkningene. I tillegg viser tabellene multiplikatorer for hver enkelt region. Multiplikatoren uttrykker summen av de direkte og indirekte virkningene. Tallet 1,39 uttrykker for eksempel at for hver krone i direkte produksjonsvirkninger skapes aktivitet for 39 øre i form av indirekte virkninger (leveranser og forbruk av skapte inntekter).

Multiplikatorer uttrykker også de enkelte regionenes selvforsyningssevne, typisk er at de minste områdene har lavest multiplikator. Næringslivet i regioner som Hadeland og Trysil er mindre heterogent enn i større regioner og/eller regioner som omfatter byer.

⁹ Produksjonsverdien i varehandel er satt lik gjennomsnittlig bruttofortjeneste på landsbasis = 31 % av omsetningsverdi eksklusive merverdiavgift.

Tabell 40 Direkte virkninger etter næringer og totale indirekte virkninger. Alle turister inkludert hyttegjester. Millioner kroner 2005. Hedmark.

	Nord-Østerdal	Sør-Østerdal	Trysil	Glåmdalen	Hamarreg.
Varehandel	41,1	35,3	69,5	40,5	97,2
Hotell og restaurant	81,8	91,9	276,7	81,4	263,0
Innenriks transport	23,4	33,9	53,5	47,6	89,7
Annen privat tjenesteyting	38,5	37,3	244,2	35,7	89,7
SUM	184,8	198,4	643,9	205,2	539,6
Produksjonsmultiplikator	1,38	1,37	1,28	1,40	1,44
Verdi indirekte virkninger	72,9	77,3	178,2	82,7	251,2
Sum direkte og indirekte virkninger	257,7	275,7	822,1	288,0	790,9
Indirekte virkninger per krone turistkonsum	0,26	0,28	0,22	0,28	0,33

TØI rapport 863/2006

De indirekte virkningene er beregnet ut fra at produksjonsverdi i varehandel er lik bruttofortjenesten og ikke verdien av turistenes kjøp av varer. De indirekte virkningene per krone turistkonsum (nederste rad i hver tabell) blir dermed noe lavere enn per krone produksjonsverdi. I Hedmark varierer de indirekte produksjonsvirkningene fra ca 28 øre (Trysil) til 44 øre (Hamarregionen) per krone produksjonsverdi. De indirekte virkningene for hver krone turistkonsum varierer mellom 22 øre og 33 øre.

Tabell 41 Direkte virkninger etter næringer og totale indirekte virkninger. Alle turister inkludert hyttegjester. Millioner kroner 2005. Oppland.

	Nord-Gudbrandsdal	Midt-Gudbrandsdal	Sør-Gudbrandsdal	Valdres	Gjøvik, Land, Toten	Hadeland
Varehandel	77,3	70,0	110,0	145,1	57,1	22,9
Hotell og restaurant	419,0	289,1	632,3	461,8	139,8	59,8
Innenriks transport	86,4	53,3	129,3	91,5	64,2	24,7
Annen privat tjenesteyting	121,9	97,8	334,1	174,7	52,5	20,1
SUM	704,6	510,2	1205,7	873,1	313,6	127,5
Multiplikator	1,34	1,36	1,39	1,36	1,41	1,28
Verdi indirekte virkninger	237,2	182,7	464,6	316,7	129,3	35,2
Sum direkte og indirekte virkninger	941,7	692,9	1670,3	1189,8	442,9	162,7
Indirekte virkninger per krone turistkonsum	0,27	0,27	0,32	0,26	0,29	0,20

TØI rapport 863/2006

I Oppland varierer de indirekte produksjonsvirkningene fra ca 28 øre (Hadeland) til 41 øre (Gjøvikregionen) per krone produksjonsverdi. De indirekte virkningene

for hver krone turistkonsum varierer mellom 20 øre (Hadeland) og 32 øre (Sør-Gudbrandsdal).

Det at for eksempel Gjøvikregionen har en høyere produksjonsmultiplikator enn Sør-Gudbrandsdal og samtidig en lavere virkning per krone turistkonsum henger sammen med at varehandelens andel er høyere i Gjøvik-regionen.

4.3.2 Sysselsetting

På regionnivå er PANDA-beregningene for hver næring beheftet med en del usikkerhet. Vi presenterer derfor kun tall for samlet sysselsetting (direkte og indirekte til sammen).

Tabell 42 Antall sysselsatte som følge av direkte og indirekte reiselivsrelatert etterspørsel, etter region. Andel av sysselsetting total. Prosent.

Region	Antall sysselsatte	Andel av total sysselsetting
Nord-Østerdal	501	7,1
Sør-Østerdal	520	4,2
Trysil	1257	45,8
Glåmdalen	452	2,2
Hamarreg.	1670	4,2
Nord-Gudbrandsdal	1650	18,6
Midt-Gudbrandsdal	1112	19,1
Sør-Gudbrandsdal	2748	14,9
Valdres	1997	23,4
Gjøvik, Land, Toten	633	2,1
Hadeland	361	3,8

TØI rapport 863/2006

Ikke uventet er Trysil den klart mest turismedominerte regionen i Hedmark, her er ca 45 prosent av arbeidsplassene direkte eller indirekte knyttet til turisme. I de øvrige regionene betyr reiselivet relativt sett mye mindre.

Valdres, Nord-Gudbrandsdal og Midt-Gudbrandsdal er de regionene i Oppland hvor turismen relativt sett betyr mest for sysselsettingen.

Tallene må for øvrig ses i lys av regioninndelingen og hvor byene er ”plassert”. Kommuner som Ringsaker, Øyer og Gausdal har også en stor turistrelatert sysselsettingsandel (ikke beregnet her), men denne sysselsettingsandelen kommer ikke fram når de grupperes sammen med store administrasjons- og handelskommuner som Hamar og Lillehammer.

At 15 prosent av arbeidsplassene i Sør-Gudbrandsdal inkludert Lillehammer er turismerelatert er for øvrig i denne sammenheng et ganske høyt tall.

4.4 Oppsummering direkte og indirekte virkninger

4.4.1 Hovedtall for fylker og regioner

Nedenfor har vi samlet hovedtallene for regioner og fylker. Samlet for Hedmark og Oppland er det beregnet litt over 15 millioner turistovernattinger i 2005. Turistenes forbruk (eksklusive merverdiavgift) var om lag 7,3 milliarder kroner.

Direkte pluss indirekte produksjonsvirkninger som følge av dette konsumet var på knapt 2,6 milliarder kroner i Hedmark og om lag 5,4 milliarder kroner i Oppland. Om lag 13 000 personer sysselsettes som følge av turistenes etterspørsel og de indirekte virkningene dette skaper, herav knapt 4 500 i Hedmark og om lag 8 500 i Oppland.

Tabell 43 Direkte og indirekte reiselivsrelatert etterspørsel, etter region og fylke. Overnattinger, produksjonsvirkninger og sysselsetting 2005.

	1000 overnattinger	Totalt turistkonsum mill. kroner	Direkte + indirekte produksjonsvirkninger mill. kr.	Antall direkte og indirekte sysselsatte	Produksjons- multiplikator
Hamarregionen	1851	756	791	1670	1,44
Trysil	1419	799	822	1257	1,28
Glåmdal	832	296	288	452	1,40
Sør-Østerdal	752	277	276	520	1,37
Nord-Østerdal	884	276	258	501	1,38
Hele Hedmark	5738	2439	2567	4473	1,44
Nord-Gudbrandsdal	1535	876	942	1650	1,34
Midt-Gudbrandsdal	1283	666	693	1112	1,36
Sør-Gudbrandsdal	2095	1450	1670	2748	1,39
Valdres	2805	1196	1190	1997	1,36
Hadeland	619	179	163	361	1,28
Gjøvik, Land, Toten	976	441	443	633	1,41
Hele Oppland	9313	4871	5396	8514	1,43

TØI rapport 863/2006

Produksjonsmultiplikatoren angir størrelsen på de indirekte effektene av den produksjonsverdi som skyldes turistenes etterspørsel. Indirekte effekter omfatter leveranser av varer og tjenester til de foretak som selger direkte til turister, samt den etterspørsel som oppstår ved at et områdes egne bosatte anvender inntekter skapt av turismen til å gjøre innkjøp innen området.

Indirekte effekter må ikke forveksles med overrisslingseffekter.

Overrisslingseffekter er turistenes forbruk utenom det vi normalt definerer som reiselivsprodukter. Disse effektene er relativt store, i Hedmark utgjorde kjøp av varer og tjenester som ikke regnes som turistprodukter om lag 40 prosent av turistenes totale konsum, i Oppland om lag 36 prosent.

4.4.2 Årsaker til forskjeller mellom regionene

Det er flere årsaker til at det er store forskjeller mellom regionene. En åpenbar årsak er at regioninndelingen i utgangspunktet gjør at regionene er ulike med hensyn til geografisk størrelse, befolkning og omfanget av næringsvirksomhet generelt.

En annen hovedårsak er at omfanget av overnattinger og sammensetningen av reiselivstilbudet er svært ulikt. Forbruket per overnatting varierer mye etter type overnatting. Regioner med relativt sett stort innslag av kommersielle høystandard overnatningsformer kommer derfor bedre ut, mens regioner hvor hytteturisme og/eller slekts- og vennebesøk er dominerende, kommer dårligere ut.

Slekts- og vennebesøk utgjør en stor andel av overnattingene i enkelte regioner. Omfanget av dette er beregnet ut fra befolkningsgrunnet i hver region.

Når det gjelder produksjonsvirkningene av turistenes etterspørsel er det først og fremst andelen av varekjøp som slår ut. Kun ca en tredel av netto omsetning regnes som produksjonsverdi. Dermed vil regioner hvor overnatningsformer med stort innslag av varehandel (for eksempel hytteturisme) relativt sett betyr mye, få lavere produksjonsvirkninger enn andre regioner.

Tabell 42 og 43 gir oversikt over hvor mye de enkelte overnatningsformene betyr når det gjelder turistomsetning i hver region.

Tabell 42 Forbruk totalt etter region og overnatningsform. Alle turister. Millioner kroner. Hedmark 2005.

	Nord-Østerdal	Sør-Østerdal	Trysil	Glåmdalen	Hamarreg.	Hedmark
Hotell	65,7	70,3	100,7	35,8	288	560,4
Hyttegrenn/hytteleie	43	40,1	470	26,5	38,7	618,2
Camping	14,1	28	28,1	39,3	26,2	135,7
Slekt/venner	38,4	68,9	45,4	132,8	213	498,5
Annen overnatting	6,9	12,5	8,2	24	38,5	90,1
Private hytter	108,1	57,3	146,2	37,2	151,6	536,8
Sum	276,2	277,1	798,6	295,6	756	2439,7

TØI rapport 863/2006

Tabell 43 Forbruk totalt etter region og overnatningsform. Alle turister. Millioner kroner. Oppland 2005.

	Nord-Gud-brandsdal	Midt-Gud-brandsdal	Sør-Gud-brandsdal	Valdres	Gjøvik, Land, Toten	Hadeland	Oppland totalt
Hotell	517,3	317,3	537	421,6	111,5	60,5	1965,2
Hyttegrenn/hytteleie	125,3	51,1	370,6	106,9	30,9	7,6	692,5
Camping	61,8	28,4	125,9	146,9	39,6	4,9	407,6
Slekt/venner	46,2	89,0	225,8	107,8	158,3	65,3	692,4
Annet	11,9	23,7	59,4	28,7	41,4	17,1	182,1
Private hytter	113,9	156,4	131,7	384,0	59,0	23,2	931,7
Sum	876,4	665,9	1450,4	1195,9	440,7	178,6	4871,5

TØI rapport 863/2006

Vedlegg: Beregning av antall overnattinger i hyttegrender

Problemstilling

Utgangspunktet for beregningene er SSBs statistikk for hyttegrender. Unntaket er Trysil, som har oppgitt egen tall (kilde: Trysil Ferie og Fritid).

SSB oppgir følgende tall for antallet overnattinger i hyttegrender:

OPPLAND	Nord-G.dal	Midt-G.dal	Sør-G.dal	Valdres	GLT-regionen + Hadeland	Sum Oppland
Sommer	105377	15787	76090	36815	20973	255042
Vinter	11727	7837	132391	17185	4792	173932
Mai+høst	34294	7144	52275	14294	3981	111988
Hele året	151398	30768	260756	68294	29746	540962

HEDMARK	Nord-Østerdal	Sør-Østerdal	Glåmdal	Hamarreg.	Sum Hedmark
Sommer	33369	48188	16531	19548	117636
Vinter	6852	183514	3855	7731	201952
Mai+høst	12493	59324	11758	10000	93575
Hele året	52714	291026	32144	37279	644994

Note: Elverum og Åmot er inkludert i Hamarregionen. Trysil er med i tallene for Sør-Østerdal.

SSB anvender en personantallsfaktor på 3,0 for å gange opp utleiedøgn til gjestedøgn. Vi kan dermed beregne antall utleiedøgn ut fra SSBs gjestedøgnstall.

Spørsmålet er så hvorvidt vi skal anvende en annen (og eventuelt høyere) faktor for å beregne "riktig" antall gjestedøgn. Vi vet fra Trysil og Hafjell at faktoren kan være betydelig høyere i områder hvor det tilbys store hytter med høy standard. Samtidig vet vi at en god del av hyttene som tilbys er de tradisjonelle små campinghyttene. Videre må vi anta at personantallsfaktoren er høyere om vinteren enn om sommeren.

Generelt er hyttegrendene spredt på et relativt stort antall aktører. Kontakt med destinasjonsselskaper, bookingselskaper og store aktører avdekker at det er begrenset med statistikk tilgjengelig. Noen destinasjoner har egen statistikk, men samlede tall for regioner er omtrent umulig å stille opp.

Vårt utgangspunkt er dermed tall fra enkelte store destinasjoner (Trysil, Hafjell, Gausdal). Videre er de ulike destinasjonenes nettstedet besøkt for å få fram tall for hyttestørrelser.

Oppland

Sør-Gudbrandsdal

For hyttegrender gir SSB følgende tall for regionen for 2005:

	Sommersesong	Resten av året	Totalt
Totalt	76090	184666	260756
Lillehammer/Gausdal	38217	111546	149763
Øyer	35353	75640	110993

Kilde: SSB

Overnattingene er her ikke splittet opp på yrkes- og feriereiser. Vi antar for enkelthets skyld at alle overnattingene er ferie- og fritidsrelaterte. Gjestedøgnene er heller ikke splittet opp på nordmenn og utlendinger for annet enn totalen.

SSB oppgir at overnattingstallene er beregnet ut fra en faktor (antall persondøgn per utleiedøgn) på 3,0. Fra Gausdal har vi fått oppgitt at hovedtyngden av hyttegrendtallene er oppgitt som gjestedøgn. Vi antar nå at halvparten av de (av SSB) beregnede gjestedøgn for Lillehammer og Gausdal til sammen (75 000) er faktisk oppgitt som gjestedøgn. Dersom vi erstatter SSBs faktor på 3,0 med en faktor på 5,0 for de øvrige beregnede gjestedøgn får vi ytterligere 125 000 gjestedøgn. Til sammen 200 000 gjestedøgn.

Når det gjelder Øyer, kan vi med rimelig stor grad av sikkerhet si at det for omtrent alle hyttegrendenhetene er oppgitt antall utleiedøgn. Dette gir, med statistikkens 111 000 gjestedøgn i 2005, og SSBs faktor på 3,0, i alt 37 000 utleiedøgn. Herav 12 000 i sommersesongen og 25 000 i resten av året. Statistikken omfatter både campinghytter og høystandardhytter. Ut fra dette og ut fra tall fra Hafjell booking kan vi stipulere et gjennomsnittlig belegg på fire personer om sommeren, og seks for resten av året. Dette gir om lag 48 000 gjestedøgn i sommersesongen og om lag 150 000 i resten av året, til sammen om lag 198 000 overnattinger.

Med utgangspunkt i nasjonalitetsfordelingen for hyttegrender og camping totalt har vi beregnet at nordmenn står for ca 259 000 av overnattingene i hyttegrender og utlendinger for 139 000 overnattinger.

Valdres

I følge SSBs hyttegrendstatistikk var det om lag 68 000 overnattinger i 2005, basert på knapt 23 000 utleiedøgn.

Valdres omfatter flere godt utbygde destinasjoner (Beitostølen, Vaset/Golsfjellet, Tyin/Fillefjell, Nord-Aurdal og Etnedal) med et ganske stort innslag av utleiehytter og -leiligheter. Antallet senger per enhet varierer ganske mye. Informasjon fra destinasjon midt-Valdres viser at gjennomsnittlig antall senger per enhet er 5,8. Campingplassene har stort sett hytter med 4 senger i snitt, mens enhetene i typiske hyttegrender (f eks i Vaset/Golsfjell-området) har et høyere sengetall (6-9). Beitostølen tilbyr hytter i mange størrelser, fra 2 til 24 sengeplasser.

Som et rimelig anslag på antall personer per utleiedøgn, vil vi anvende SSBs tall på 3 personer for perioden mai-oktober, og 5 personer i vintersesongen.

Nord- og Midt-Gudbrandsdal

Nord-Gudbrandsdal hadde i 2005 et stort antall utleiedøgn, om lag 50 000. Knappt åtte prosent av kapasiteten tilbys i vintersesongen. Midt-Gudbrandsdal hadde betydelig mindre, om lag 10 000 utleiedøgn, hvorav om lag en firedel i vintersesongen. Vi anvender samme vurdering her som for Valdres, 3 personer per døgn i sommerhalvåret (mai – oktober) og 5 personer i vintersesongen.

Gjøvik/Land/Toten og Hadeland

Omfanget er ca 10 000 utleiedøgn til sammen i året, hvorav drøyt 9 000 i GLT-regionen. Svært mye av kapasiteten er tilknyttet tradisjonelle campingplasser, og nær to tredeler av kapasiteten tilbys i sommersesongen. Vi antar at belegget i sommerhalvåret stemmer overens med SSBs anslag på tre personer per enhet per døgn, og at det kan være noe høyere i vinterhalvåret. Vi stipulerer belegget til 4 i vintersesongen.

Regionvise overnattingstall

Resonnementene foran gir følgende overnattingstall for hyttegrender etter region:

Oppland	Nord-G	Midt-G	Sør-G	Valdres	GLT	Hadeland	Oppland
Hyttegrend	159216	35993	398000	79751	28638	2705	704303
Nordmenn ferie	106976	25282	259000	67736	24988	2402	486384
Utlendinger ferie	52240	10711	139000	12015	3650	302	217918

TØI rapport 863/2006

Hedmark

Trysil

Vi har fått tilgang til tall for Trysil (fra Trysil Ferie og Fritid). Disse viser at det var i alt om lag 232 000 overnattinger i kommersielle hytteenheter i 2005. Hyttegrendovernattingene fordeler seg med om lag 90 000 på nordmenn og 142 000 på utlendinger. I tillegg er om lag 286 000 overnattinger rapportert inn til hytteformidlingsstatistikken, herav ca 95 000 norske overnattinger og 191 000 utenlandske.

Hamarregionen

I flg SSB (og TØIs tilleggsberegninger, jfr avsnitt 2.1) ble det i 2005 innrapportert drøyt 30 000 overnattinger. Med en personfaktor på 3 gir dette ca 10 000 utleiedøgn. De aller fleste hyttegrendovernattingene i Hamarregionen er foretatt i Ringsaker. Sjusjøområdet har om lag 70 utleiehytter (kilde: www.sjusjoen.com) som faller inn under denne kategorien. Disse omfatter ca 460 senger. Antar vi at

de 67 hyttene leies ut i 120 døgn i året, kommer vi opp i 8000 utleiedøgn, eller 80 prosent av Hamarregionens 10 000 utleiedøgn. Hyttene er relativt store, ca 7 sengeplasser i gjennomsnitt. Vi bør her regne et gjennomsnittlig belegg på 5 personer per utleiedøgn, og anvender vi dette for hele regionen kommer vi opp i om lag 40 000 overnattinger. Fordelingen på nordmenn og utlendinger er ukjent, men for camping og hyttegrend til sammen er det ca 80 prosent norske overnattinger i regionen (SSBs fordeling).

For den øvrige delen av regionen anvender vi SSBs tall på 3 persondøgn per utleiedøgn, noe som gir om lag 6 300 overnattinger.

Øvrige regioner

Antall overnattinger og utleiedøgn i de øvrige regioner var i 2005 i følge SSB:

	Nord-Østerdal	Sør-Østerdal	Glåmdalen
Overnattinger	52714	51032	32144
Herav nordmenn	36746	37881	29231
Herav utlendinger	15968	13151	2913
Utleiedøgn	17571	17010	10715

TØI rapport 863/2006

I disse tallene er det anvendt en personfaktor på 3 per utleiedøgn. Vi har ingen holdepunkter for å oppgradere antallet overnattinger per utleiedøgn. Dermed vil vi anvende SSBs tall for hyttegrendovernattinger for disse regionene.

Del 2: Økonomiske virkninger av utbygging av fritidseiendommer

1 Formål og problemstilling

1.1 Hva vi ønsker å kartlegge

Hensikten med denne analysen er å få fram informasjoner om følgende:

1. Utviklingen i antall fritidshus de senere år
2. Omfang av utbygging de nærmeste år
3. Økonomisk betydning av hyttebygging i de enkelte regioner
4. Potensialer for lokale inntekter og sysselsetting ved utvikling av fritidshusbebyggelse.

Når det gjelder pkt 1 baserer vi oss på GAB-registeret (se avsnitt 5.2). Når det gjelder pkt 2 baserer vi oss på en telefonundersøkelse vi har gjennomført i alle kommuner i de to fylkene (se vedlegg 2 for nærmere beskrivelse).

Analysene i pkt 3 og 4 baseres på nevnte telefonundersøkelse og på innsamling av data fra salgsoppgaver for nye hytter i de to fylkene lagt ut på internett sommeren 2006. Videre bygger analysene på enkelte av resultatene og vurderingene fra tilsvarende analyse for Buskerud og Telemark (Dybedal 2005).

1.2 Avgrensning av analyseområdet

Vi kan i hovedsak regne fire ulike typer av ny fritidshusbebyggelse:

1. Nye frittstående hytter
2. Fritidsleiligheter i nybygde eiendommer
3. Seksjonering av tidligere overnattingsbedrifter til fritidsboliger
4. Omregulering av boligeiendommer til fritidsformål

Tilgangen på nye fritidsboliger skjer i overveiende grad gjennom bygging av nye hytter. Der er noen områder hvor leilighetsbygging og seksjonering av overnattingsbedrifter har et relativt stort omfang. Man ser etter hvert også en del nybygging av hytter som erstatning for eldre hytter, men hvor altså samme tomt benyttes. Dette gjelder særlig i etablerte hytteområder som for eksempel Sjusjøen/Lillehammer/Øyerfjellet.

Etablering av nye fritidsleiligheter skjer dels som i punkt to og dels som i punkt tre. Fritidseiendommer under punkt tre er nye fritidsboliger i den forstand at det skjer en funksjonsendring fra overnattingsbedrift til boligsameie. I prinsippet er ikke dette nybygde fritidsboliger, men slike omlegginger medfører som regel betydelige investeringer i ombygging og oppgradering.

Alle nye fritidsboliger skal i prinsippet være registrert i GAB-registeret og er således med i de oversiktene vi presenterer i avsnitt 5.2. Når det gjelder oppføring av nye hytter som erstatning for gamle, fanges for øvrig ikke dette opp av GAB-registeret, som viser netto tilvekst.

Når det gjelder våre vurderinger av økonomiske effekter av nye fritidsboliger, har vi for oversiktlighetens skyld valgt å fokusere på bygging av nye frittstående hytter.

2 Utviklingen i antall fritidsboliger i regioner og kommuner de senere år

2.1 Datagrunnlaget

Vi har tatt for oss GAB-registeret¹⁰ per januar 2006 og sammenliknet dette med tilsvarende tall for 2002. Av fotnoten følger det blant annet at GAB-registeret ikke nødvendigvis gir eksakte tall for antall nybygde fritidsboliger. Endringer fra ett år til et annet kan blant annet også skyldes bruksendringer, kondemnering og/eller korrigerende av registeret – i noen tilfeller også endringer i kommuneinndeling og kommunegrenser. Dermed kan man i noen tilfeller også observere nedgang i antall fritidsboliger innen regioner og kommuner. Innsamlingen av opplysninger om hyttebygging de senere år viser videre at det er avvik mellom hva GAB-registeret viser og hva enkelte kommuner oppgir.

Registeret er således sannsynligvis ikke helt pålitelig hva gjelder endringer i antallet fritidsboliger over tid, men vi vurderer det likevel som et godt utgangspunkt for vurdering av omfanget av bygging av fritidsboliger i de enkelte regioner og kommuner.

I tillegg til informasjonene fra GAB-registeret har vi innhentet informasjon fra en del kommuner om den faktiske hyttebygging. Ikke minst har vi ansett det som viktig å få en oversikt over hvilke utbyggingsplaner som foreligger for de nærmeste år.

2.2 Hedmark

Hedmark hadde per januar 2006 om lag 31 000 fritidsboliger. Ser vi på perioden januar 2002 til januar 2006 er økningen i antall fritidshus relativt beskjeden, om lag 4,3 prosent. Økningen har kommet i de regionene som har fjellområder; mens det ikke har vært noen utbygging i Glåmdalregionen.

¹⁰ Statistikken bygger på opplysninger som er registrert i Grunneiendoms-, adresse- og bygningsregisteret (GAB). Det er kommunene som registrerer opplysningene til GAB. Alle bygninger i Norge over 15 m² skal være registrert med bygningstype og koordinater. Statistikken kan inneholde bygninger som er revet, brent eller utgått på annen måte, dersom dette ikke er meldt til kommunen. Flere kommuner foretar jevnlig oppryddninger for å bedre kvaliteten i GAB-registeret. Dette kan føre til at bygninger som året før ikke var klassifisert eller var feilklassifisert kan ha fått tildelt sin riktige bygningstype. Antallet registrerte bygninger i kommunene kan også endre seg fra år til år på grunn av dette oppryddingsarbeidet. (Kilde: SSB)

I Hamarregionen (4,2 prosent økning) er det i Ringsaker og Løten (sørenden av Hedmarksvidda) utbyggingen har kommet. Ringsaker er fylkets (og landets) største hyttekommune, og har hatt en relativt sett beskjeden økning, mens tilveksten på 234 hytter i Løten representerer en økning på hele 30 prosent.

I Trysil har økningen vært på 6,5 prosent, mens den i Nord-Østerdal har vært på 5,2 prosent og i Sør-Østerdal på 4,4 prosent. I Nord-Østerdal skiller Rendalen seg ut med størst absolutt og relativ økning (8,0 prosent), mens veksten er nokså jevnt fordelt blant kommunene i Sør-Østerdal.

Tabell 1 Antall fritidsboliger etter region og kommune 2002-2006. Hedmark.

	Antall per januar 2006	Antall per januar 2002	Tilvekst 2002 - 2006
Hamar	535	492	43
Ringsaker	6023	5883	140
Løten	999	765	234
Stange	854	858	-4
Sum Hamarregionen	8411	7998	413
Trysil	5320	4996	324
Elverum	463	445	18
Engerdal	1137	1078	59
Åmot	1222	1145	77
Stor-Elvdal	1927	1882	45
Sum Sør-Østerdal	4749	4550	199
Rendalen	2358	2185	173
Tolga	579	542	37
Tynset	1763	1707	56
Alvdal	798	783	15
Folldal	591	563	28
Os	1030	988	42
Sum Nord-Østerdal	7119	6768	351
Kongsvinger	1055	1097	-42
Nord-Odal	881	887	-6
Sør-Odal	583	577	6
Eidskog	597	606	-9
Grue	648	627	21
Åsnes	802	797	5
Våler	772	754	18
Sum Glåmdal	5338	5345	-7
Sum Hedmark	30937	29657	1280

Kilde: GAB-registeret

Tabell 2 Antall fritidsboliger etter region og kommune 2002-2006. Oppland.

	Antall per januar 2006	Antall per januar 2002	Tilvekst 2002 - 2006
Dovre	641	593	48
Skjåk	620	564	56
Sel	2043	1914	129
Vågå	980	923	57
Lom	244	252	-8
Lesja	1540	1322	218
Sum Nord-Gudbrandsdal	6068	5568	500
Nord-Fron	1944	1905	39
Sør-Fron	1566	1431	135
Ringebu	3220	2900	320
Sum Midt-Gudbrandsdal	6730	6236	494
Lillehammer	1245	1181	64
Gausdal	2090	1775	315
Øyer	1875	1694	181
Sum Sør-Gudbrandsdal	5210	4650	560
Nord-Aurdal	3905	3763	142
Sør-Aurdal	3262	3082	180
Vestre Slidre	2288	2092	196
Øystre Slidre	3117	2830	287
Etnedal	2017	1917	100
Vang	1371	1235	136
Sum Valdres	15960	14919	1041
Gjøvik	891	860	31
Søndre Land	1030	1005	25
Nordre Land	2120	2001	119
Østre Toten	1012	950	62
Vestre Toten	311	285	26
Sum Gjøvik, Land, Toten	5364	5101	263
Jevnaker	333	348	-15
Lunner	1158	1178	-20
Gran	1408	1405	3
Sum Hadeland	2899	2931	-32
Oppland	42231	39405	2826

Kilde: GAB-registeret

I Oppland var det per januar 2006 registrert 42 231 fritidsboliger. Fra januar 2002 økte antall fritidsboliger med om lag 2800, dette representerer en vekst på 7,2 prosent i perioden 2002-2006. I Nord-Gudbrandsdal er veksten størst i Lesja med 218 nye hytter (16 prosent). Sel er fortsatt største hyttekommune i regionen, men hadde en vekst på 6,7 prosent. Gjennomsnittet i regionen var på 9,0 prosent.

I Midt-Gudbrandsdal er Ringebu den dominerende hyttekommunen med 3200 hytter, vesentlig på Ringebu/Fåvangfjellet og i Kvitfjell. 320 nye hytter representerer en vekst på 11 prosent. I Sør-Fron (Gålåområdet) var veksten på 9,4 prosent, mens den var på beskjedne 2,1 prosent i Nord-Fron.

I Sør-Gudbrandsdalsregionen er Gausdal den største hyttekommunen. 315 nye hytter gir en vekst på 17,8 prosent. Øyer hadde en vekst på 10,7 prosent og nærmer seg 2000 hytter, mens veksten i Lillehammer kommune (vesentlig Nordseter-området) var 5,4 prosent.

Valdres er den regionen som har fått flest nye hytter, i alt 1041. Relativt sett gir dette en lavere vekst enn i Gudbrandsdalsregionene (7,0 prosent).

I GLT-regionen er Nordre Land den desidert største hyttekommunen, med 2120 hytter. 119 nye hytter gir en vekst på 6,0 prosent. I Hadelandsregionen, hvor hytteområdene vesentlig er i Nordmarka, Lygnaseter/Romeriksåsene og i områdene vest for Randsfjorden, har det vært lite hyttebygging de senere år. GAB-registeret viser en nedgang på 32 hytter.

3 Utbyggingsplaner og -potensialer

Vår rundspørring til kommunene viser at det er en rekke planer for bygging av nye fritidsboliger. Totalbildet er imidlertid relativt uoversiktlig. Private og/eller kommunale planer for fritidsboliger skal behandles og stadfestes i arealplaner og reguleringsplaner (og i reviderte planer), prosjekter/enkelthytter skal godkjennes, og prosjektene skal gjennomføres og selges (tomter og/eller ferdige hytter). Ulike planer har ulik status med hensyn til hvor langt man er kommet i prosessen, og kommunene opererer med ganske varierende tidshorisonter. Et annet forhold er at det kan være en del usikkerhet om hvor mye av godkjent utbygging (fra tidligere planer) som faktisk er gjennomført per dato. Et tredje forhold er at det kan være betydelig usikkerhet om og eventuelt når godkjente planer faktisk vil bli realisert av utbyggerne.

I presentasjonen nedenfor (se spesielt tabell 3 og 4) skiller vi mellom vedtatt utbygging og planer som er kjent, men ikke behandlet ferdig. I mange av tilfellene (kommunene) er det usikkert hvor mye som er "vedtatt" og hvor mye som er "planer under behandling". Tallene må følgelig betraktes som omtrentlige, hensikten er først og fremst å gi en tentativ oversikt over pågående og mulig framtidig hyttebygging.

3.1 Hamarregionen

Totalt omfatter planer i regionen 2250-2750 nye hytter. I tillegg kommer (svært usikre) planer om ytterligere 1000 hytter i Stange. På relativt kort sikt er det snakk om til sammen 660 hytter i vedtatte planer og 610 hytter i planer som er til behandling i Hamar, Løten og Stange. I Ringsaker er det planer om en utbygging på 1000-1500 hytter innenfor en tidshorisont på pluss/minus 20 år.

3.2 Trysil

Her er det satt opp en maksimalgrense på 33 000 reiselivsbaserte senger. Innenfor denne rammen har man lagt opp til 85 nye hytter per år til og med 2010, det vil si 425 nye enheter fra og med 2006.

3.3 Sør-Østerdal

Ca 1900 fritidseiendommer er vedtatt utbygd, herav drøyt 1300 i Åmot og knapt 600 i Stor-Elvdal. I tillegg kommer ikke-vedtatte planer i Engerdal, hvor kommunen ønsker å satse på ca 500 hytter over en tiårsperiode. Elverum har ingen regulerte hyttefelt per dato.

3.4 Nord-Østerdal

Til sammen ca 750 tomter er vedtatt utbygd i kommunene Tynset, Alvdal, Folldal og Os. Planer for ytterligere 970 fritidsboliger foreligger. Til sammen utgjør potensialet i regionen ca 1725 enheter. Dette er ikke inkludert Rendalen kommune, hvor det ikke foreligger opplysninger. Dessuten er det noen flere områder under planlegging i Tolga og Os.

Tabell 3 Planer og målsettinger for hyttebygging etter kommune per juni 2006. Hedmark.

	Vedtatt utbygging	Målsetting/planer til behandling	Totalt
Hamar	50	300	350
Ringsaker		1000-1500	1000-1500
Løten	150	50	200
Stange	460	240	700
Hamarregionen	660	1600-2100	2250-2750
Trysil		425	425
Elverum	0	0	
Engerdal	0	500	500
Åmot	1318	-	1318
Stor-Elvdal	595	-	595
Sum Sør-Østerdal	1913	500	2413
Rendalen	info mangler		
Tolga	122	200	322
Tynset	180	200	380
Alvdal	94		94
Folldal	200	200	400
Os	160	370	530
Sum Nord-Østerdal	756	970	1726
Kongsvinger	0	0	
Nord-Odal	40	-	40
Sør-Odal	100	80	180
Eidskog	220	265	485
Grue	300		300
Åsnes	25		25
Våler	0	175	175
Sum Glåmdal	685	520	1205
Sum Hedmark	4014	4015 – 4515	8019 – 8519

TØI rapport 863/2006

3.5 Glåmdal

Også i enkelte av kommunene i det sørlige Hedmark satses det på hyttebygging, men i noe mindre omfang enn i fjellområdene. Eidskog og Grue er de kommunene

hvor det legges ut flest tomter. Til sammen knapt 700 fritidsboliger ligger inne i kommunedelplanene, mens det er planer om ytterligere drøyt 500 hytter.

3.6 Oppsummering Hedmark

De foreliggende informasjonen viser at det ligger inne konkrete (vedtatte) planer for ca 4 000 nye fritidsboliger i regionen i fylket. Kjente planer og/eller målsettinger ellers viser et potensiale på ytterligere 4-4 500 fritidsboliger. Tidshorisontene er nokså varierende fra plan til plan og fra kommune til kommune, fra 1-2 år opp til 20. Hvor stor andel av disse planene som blir realisert avhenger i stor grad av om etterspørselen i markedet holder seg på samme nivå som i dag.

3.7 Nord-Gudbrandsdal

Mulig utbygging etter det kommunene har oversikt over utgjør knapt 1400 per dato, herav knapt 800 som er vedtatt utbygd og knapt 600 som det er planer for. Tallene inkluderer ikke Lesja kommune. Om lag halvparten gjelder Ottadalskommunene.

3.8 Midt-Gudbrandsdal

Vedtatte planer omfatter 500 hytter på Gålå i Sør-Fron, men samlede planer i de tre kommunene utgjør ca 3 500 enheter. Dette innebærer en økning av antall fritidsboliger i kommunene på hele 53 prosent. I Nord-Fron er det lagt inn 1800 hyttetomter i arealplanen. I Ringebu pågår planarbeid som omfatter 8000 "varme senger" i Kvitfjell i hytter og leiligheter, 2-300 hytter i Fåvangfjellet og tilsvarende på Venabygdsfjellet. Vi har anslått dette til en samlet utbygging på 1500 hytter/leiligheter.

3.9 Sør-Gudbrandsdal

1 200-1 300 hytter er vedtatt bygd i Lillehammer kommune, og i revidert kommuneplan foreslås ytterligere 878 hytter. I Gausdal pågår en kontinuerlig utbygging på 50-70 hytter i året, vi har anslått ca 500 innenfor et tiårs perspektiv. I Øyer kommune foregår utbyggingen i hovedsak i Hafjell, her er 450 tomter godkjent for utbygging og arealer for ca 900 leiligheter er innregulert i vedtatte reguleringsplaner.

Til sammen gir dette om lag 2 550 vedtatte fritidsboliger og knapt 1 400 i foreliggende planer, totalt 3928. Dette innebærer en økning på hele 75 prosent i forholdene til eksisterende antall.

Tabell 4 Planer og målsettinger for hyttebygging etter kommune per juni 2006. Inkludert leilighetsenheter. Oppland.

	Vedtatt utbygging	Målsetting/planer til behandling	Totalt
Dovre	194	337	531
Skjåk	20	180	200
Sel	300	-	300
Vågå	200	-	200
Lom	73	70	143
Lesja	-	-	-
Sum Nord-Gudbrandsdal	787	587	1374
Nord-Fron		1800	1800
Sør-Fron	500	150	650
Ringebu		1100	1100
Sum Midt-Gudbrandsdal	500	3050	3550
Lillehammer	1200	878	2078
Gausdal		500	500
Øyer	1350	-	1350
Sum Sør-Gudbrandsdal	2550	1378	3928
Nord-Aurdal	250	200	450
Sør-Aurdal	1000	-	1000
Vestre Slidre		1000	1000
Øystre Slidre	800	350	1150
Etnedal	500	-	500
Vang	500	350	850
Sum Valdres	3050	1900	4950
Gjøvik	53	0	53
Søndre Land	209	-	209
Nordre Land	400	600	1000
Østre Toten	200	0	200
Vestre Toten	0	0	0
Sum Gjøvik, Land, Toten	862	600	1462
Jevnaker	0	390	390
Lunner	0	100	100
Gran	0	0	0
Sum Hadeland	0	490	490
Oppland	7749	8405	16154

TØI rapport 863/2006

3.10 Valdres

I Valdresregionen er over 3 000 nye fritidsboliger vedtatt utbygd, og ytterligere 1 900 befinner seg på ulike planstadier. Både Sør-Aurdal, Vestre Slidre og Øystre Slidre opererer med totalt 1000 hytter eller mer, mens det er betydelige (men i noe mindre omfang) satsing også i de tre øvrige kommunene i regionen. Det samlede potensialet representerer en økning på 31 prosent.

3.11 Gjøvik, Land og Toten

Nordre Land er den kommunen i regionen hvor det satses mest på hyttebygging. Om lag 400 fritidsboliger er vedtatt utbygd, mens ytterligere 600 er under planlegging. Opplysninger om mulig utbygging ellers mangler fra Søndre Land, mens det er vedtatt utbygd om lag 460 enheter til sammen i Søndre land (209), Østre Toten (200) og Gjøvik (53). Til sammen utgjør mulig utbygging om lag 1 460 enheter.

3.12 Hadeland

Det foreligger ikke vedtatte planer for utbygging. I Jevnaker behandles planer om utbygging av 390 hytter i samband med pågående rullering av kommuneplanen, og i Lunner foreligger planer (ikke vedtatte) om 100 hytter i løpet av en fireårsperiode.

3.13 Oppsummering Oppland

De samlede planer omfatter vel 16 150 nye fritidsboliger. Ca 7 750 av disse gjelder boliger som er vedtatt utbygd. Det mangler data fra enkelte kommuner, spesielt når det gjelder planer under behandling eller planer som ellers er kjente, slik at totaltallet kan være noe høyere.

Dette innebærer en økning i antall fritidshus på hele 38 prosent. Størst utbygging skjer i Valdres, Midt-Gudbrandsdal og Sør-Gudbrandsdal.

4 Kostnader og inntekter ved oppsetting av hytter

4.1 Størrelse, standard og markedsverdi

En gjennomgang av nye hytter lagt ut for salg (på internett) våren og sommeren 2006 i de to fylkene bekrefter at prisen på nye hytter gjennomgående er høy. Omtrent alle nye hytter som legges ut for salg har i dag strøm og tilkobling til vann og kloakk. Hyttenes standard mht innredning, størrelse, komfort etc varierer likevel mye, likeledes vil tomteprisene variere mye etter beliggenhet, størrelse og beskaffenhet. Det er også et visst innslag av festede tomter (vesentlig der allmenning er grunneier).

Tabell 5 Nye hytter til salgs på internett sommeren 2006 etter region. Gjennomsnittlig størrelse og pris.

Område	Antall hytter	Gjennomsnittlig størrelse m ²	Gjennomsnittlig salgspris 1000 kr	Gjennomsnittlig m ² · pris
Nord-Østerdal, eiet tomt	16	103	1876	18447
Hamarregionen, festet tomt	9	100	2318	23281
Trysil, festet tomt	14	110	1887	17089
Trysil, eiet tomt	84	103	2073	23372
Nord-Gudbrandsdal, eiet tomt	7	146	2233	15249
Midt-Gudbrandsdal, eiet tomt	15	140	3233	23039
Midt-Gudbrandsdal, festet tomt	7	136	3321	24500
Sør-Gudbrandsdal, eiet tomt	8	129	3120	24194
Valdres, eiet tomt	32	127	2885	22655
Hadeland, eiet tomt	6	92	2571	27902
Gjennomsnitt begge fylker	198	113	2381	20991

TØI rapport 863/2006

Variasjonene i kvadratmeterpris skyldes dels størrelse, dels standard og dels beliggenhet (spesielt i forhold til alpinanlegg). Pris per kvadratmeter varierer noe etter område og om det er eiet eller festet tomt. Nye hytter er gjennomgående store i forhold til eksisterende masse av fritidsboliger, i de fleste områdene er gjennomsnittsstørrelsen over 100 kvadratmeter, i Gudbrandsdalen og Valdres er gjennomsnittsstørrelsen mellom ca 130 og ca 150 kvadratmeter. Dette innebærer også høye salgspriser, spesielt i Midt-Gudbrandsdal og Sør-Gudbrandsdal, hvor gjennomsnittsprisen ligger godt over 3 millioner kroner.

Fritidsboliger omfatter også bygging av leiligheter. Spesielt i nærheten av de større alpinanleggene bygges det ut et relativt stort antall leiligheter (Hafjell, Skei,

Kvitfjell, Trysil, Beitostølen). Internettundersøkelsen vår omfatter i alt 275 averterte leiligheter. Gjennomsnittstørrelsen ligger på ca 75 – 83 kvadratmeter. Pris per kvadratmeter er gjennomgående høyere enn for frittstående hytter, i Gudbrandsdalen ca 27 000 kroner, i Valdres og Trysil ca 28 000 kroner.

4.2 Inntekts- og kostnadskalkyler

Det neste steget i denne analysen er å vise eksempler på hva hyttebygging medfører av inntektsmuligheter for grunneier, utbygger, underleverandører osv. Vi fordeler da en tenkt totalkostnadsramme for ”gjennomsnittshytter” på de ulike hovedtyper av byggekostnader (tabell 6). I tilsvarende rapport for Buskerud, Vestfold og Telemark ble det stilt opp slike regnestykker for hytter på 80 og 100 kvadratmeter, med salgspris henholdsvis 1,7 og 2,1 millioner kroner. Informasjon om nivået på de ulike kostnader ble hentet dels fra en analyse utført av Kjell Skurdal og Jørn Prestsæter i Oppland Fylkeskommune (1998), og dels fra samtaler med utbyggere i Buskerud og Telemark.

Tabell 6 Anslag på pris og kostnader ved bygging av nye hytter. 2006. 1000 kroner

Post nr	Type inntekt/kostnad	Type hytte		Aktør
		130 kvm	100 kvm	
1	Antatt salgspris	3000	2100	utbygger
2	Tomtepris råtomt	400	300	grunneier
3 (=1 – 2)	Differanse	2600	1800	
4	Antatt fortjeneste	400	300	utbygger
5 (=3 – 4)	Antatt total byggekostnad	2200	1500	
6	Merverdiavgift på varer og tjenester	440	300	stat
7 (=5 – 6)	Antatt total byggekostnad ekskl. mva	1760	1200	
7.1	Tomtekostnad; vei, vann/avløp, strøm til grense	200	100	Kommune., nettleverandør, evt utbygger
7.2	Planering og grunnmur	200	120	byggefirma
7.3	Oppsetting av hytte og innredning	400	300	byggefirma
7.4	Materialer til bygg	500	370	Lokal eller utenbygds leverandør av trelast, byggevarer, innredning mm
7.5	Innredning, inkludert bad	250	150	Byggefirma, snekkerbedrift, VVS-leverandør
7.6	Rørleggerarbeider	100	80	rørleggerfirma
7.7	Elektriske arbeider	110	80	elektrofirma

TØI rapport 863/2006

I tilsvarende regnestykke for Hedmark og Oppland vil vi anvende denne oppstillingen som grunnlag, men vi må anvende litt andre hyttestørrelser og hyttepriser som utgangspunkt. Ut fra gjennomsnittspriser og gjennomsnittstørrelser i de ulike regionene har vi valgt å fokusere på:

1. En hytte på 130 kvm i Valdres, Midt-Gudbrandsdal eller Sør-Gudbrandsdal, med antatt pris på 3 millioner kroner, med eiet tomt.
2. En hytte på 100 kvm i Nord-Østerdal, Nord-Gudbrandsdal eller hamarregionen, antatt salgpris 2,1 millioner kroner, med eiet tomt.

Kalkylene i tabell 6 er relativt forenklete og tjener først og fremst som eksempler. Vi forutsetter for eksempel at kostnader til arkitekt, saksbehandling, private renseanlegg ligger innenfor byggekostnadene, likeledes at utgifter til salg og markedsføring ligger inne i fortjenestemarginen.

Samtidig representerer de antatt relevante tall for hva hyttebygging i Hedmark og Oppland for tiden innebærer av økonomiske størrelser. Vi vil nå anvende dem for å illustrere ytterligere de økonomiske sider ved den satsingen man ser i de ulike regionene.

4.3 Eksempel: utbygging av 100 hytter

Dersom vi går ut fra ovenstående kalkyler, og forutsetter salg av til sammen 100 hytter av kategorien på 130 kvm, ser vi følgende sentrale økonomiske elementer:

- Samlet salgssum er 300 millioner. Etter at merverdiavgift på 44 millioner er innbetalt til staten, tilføres området i utgangspunktet 256 millioner kroner.
- Grunneier får i utgangspunktet netto 40 millioner for tomtesalg. Dette er egentlig en formuerealisering, eiendom omsettes i likvide midler. Dette skaper en eventuell etterspørselseffekt (indirekte) i kommune/region/fylke.
- Utbygger får 40 millioner i fortjeneste – som kan skape en tilsvarende etterspørselseffekt som ved tomtesalg dersom det er en lokal utbygger. Utbygger kan både være lokal (oftest grunneier) eller utenfra.
- Totalkostnaden for oppsetting av hyttene er 176 millioner kroner (ekskl. mva). Dette skaper direkte etterspørselseffekter etter tjenester (arbeidskraft) og varer (byggevarer, materialer etc.). I dette ligger også tilknytningsavgifter til kommuner. Antar vi at denne er 80 tusen per hytte, utgjør det samlet 8 millioner kroner.

Man står altså igjen med ca 166 millioner kroner som direkte anvendes til etterspørsel etter arbeidskraft og materialer.

Tilsvarende får vi ved bygging og salg av 100 hytter i kategorien 100 kvm:

- Samlet salgssum er 210 millioner. Etter at merverdiavgift på 30 millioner er innbetalt til staten, tilføres området i utgangspunktet 180 millioner kroner.
- Grunneier får i utgangspunktet netto 30 millioner for tomtesalg.
- Utbygger får 30 millioner i fortjeneste. Utbygger kan både være lokal (oftest grunneier) eller utenfra.
- Totalkostnaden for oppsetting av hyttene er 120 millioner kroner.

Fratrukket tilknytningsavgifter til kommunen, står man igjen med ca 112 millioner kroner som direkte anvendes til etterspørsel etter arbeidskraft og materialer.

4.3.1 Hytter med høyere standard enn i eksemplet

Kalkylene er gjort ut fra middels standard hytter. Gjennomgangen av utlagte prosjekter på internett viser at det bygges en god del hytter i enda høyere prisklasse. Høyere utsalgspris på hyttene innebærer som regel høyere tomtepris og/eller høyere standard. I noen områder kan prisene for de best beliggende tomtene være svært høye (Hafjell, Kvitfjell, Skei, Trysil). Høyere tomtepris gir grunneier større fortjeneste. Høyere standard innebærer først og fremst dyrere materialer, dyrere innredning, eventuelt integrerte hvitevarer etc. Høyere standard gir sannsynligvis høyere fortjeneste absolutt sett for utbygger, og til dels større arbeidsinnsats for utbyggerfirma.

5 Nærmere om økonomiske effekter av hyttebygging

5.1 Muligheter for lokal økonomisk aktivitet ved nybygging

I eksemplet foran viste vi at en utbygging av 100 hytter kan gi en samlet direkte etterspørsel etter varer og tjenester på vel 100 millioner og oppover. Videre et antall millioner (i eksemplet 8 millioner) til kommunen for kobling til vann og avløp. Dessuten kan det skje en kapitalinnsprøyting på 60-80 millioner i form av tomtosalg og overskudd til utbygger.

Vi skal se nærmere på hva som bestemmer hvor mye av dette som kan bli direkte etterspørsel i kommunen.

5.1.1 Tomtesalg og prosjektfortjeneste

Vi må her skille mellom ulike grader av lokal involvering i tomtosalg. Det finnes flere ulike varianter her. Den foreløpig mest vanlige varianten er at en lokal grunneier, ofte i allianse med en lokal entreprenør, legger ut ferdig opparbeidede tomter for salg med eller uten hytter. En annen variant, som blir mer og mer vanlig, er at en lokal grunneier kan selge et område til en utbygger, som så videreselger tomter med infrastruktur og eventuelt ferdige hytter.

En tredje variant er at utenbygds investorer har kjøpt opp områder som senere bygges ut når det eventuelt reguleres til fritidshusbebyggelse.

I de fleste områder er det lokale grunneiere, i noen områder er dette grunneierlag og/eller allmenninger. Blant grunneierlag og allmenninger er ferdig utviklede områder den mest vanlige varianten som tilbys markedet.

Er utbygger lokalt bosatt skjer det i eksempelet en kapitalinnsprøyting på 60-80 millioner kroner. Dersom utbygger ikke er hjemmehørende i kommunen – for eksempel et utenbygds firma eller en enkelt tomtekjøper som selv setter opp sin egen hytte er den lokale kapitalinnsprøytingen i denne sammenheng begrenset til netto verdi av tomtosalget. Denne kapitalinnsprøytingen gir ikke umiddelbart noen etterspørselsøkning i kommunen. Anvendelsen avhenger blant annet av hvordan inntektene fordeles som lønns- og eierinntekter. Dersom prosjektoverskuddet anvendes til lønns- og eierinntekter vil dette få en indirekte etterspørselseffekt, hvorav en del tilfaller virksomheter i kommunen.

Det samme gjelder tomtosalg, anvendelsen lokalt er avhengig av i hvilken grad inntektene inngår i selgerens økonomiske livsgrunnlag. Som tilleggssinntekt til landbruk er det sannsynlig at en god del av tomtosalg i mindre målestokk inngår i selgers inntektsgrunnlag og i direkte forbruk. Større eiendomssalg, for eksempel ved utleggelse av større hyttefelter, gir selger først og fremst en kapitaløkning som i mindre grad kan forventes å anvendes til konsum.

Det som imidlertid kan skje, er at når aktører bosatt i kommunen tilføres større mengder kapital, er at en del investeres i ulike virksomheter i bygda, enten eksisterende eller nye. Vi får en kapitaleffekt som kan styrke næringslivet i kommunene og dermed også på sikt økt etterspørsel som følge av økte lønns- og eierinntekter. Vi kan si det slik at store kapitalinntekter ikke umiddelbart gir noen etterspørselseffekt utover det som gjøres av investeringer, men fordels over tid gjennom de lønns- og eierinntekter som nye virksomheter årlig skaper.

5.1.2 Etterspørsel etter varer og tjenester til hyttebygging

Eksemplene foran ga henholdsvis 112 og 166 millioner kroner i etterspørsel etter varer og tjenester for å få satt opp hundre hytter med pris på henholdsvis 2,1 og 3,0 millioner kroner. I motsetning til for eksempel turistens varehandel i kommunen – som egentlig innebærer at kjøpmannen formidler varer importert til kommunen mot et vederlag (avansen) – vil vi ikke regne dette som førstehåndsomsetning i kommunen selv om det er en lokal utbygger som i prinsippet importerer og videreselger varene og tjenestene til hyttekjøperen. Vi vil her legge til grunn den betraktningmåte at forbruk i kommunen begrenses til det som faktisk kjøpes inn i kommunen.

Hvor mye av de (i eksempelet) 112-166 millionene som kan regnes som omsetning i kommunen avhenger av mange forhold, noen av de viktigste er:

- Om det er lokal utbygger eller firma utenfor kommunen. Disse vil normalt ha ulik tilbøyelighet – herunder ulike kontaktnett innen næringsvirksomheter – til å velge lokale varer og tjenester. En del ferdighytter, både norske og importerte, leveres ”med snekker”.
- Type hytter: Om det er arkitekttegnede ”unike” hytter, typehytter, ferdige hytter i byggesett, osv. Det vil også kunne være forskjeller på laftede hytter og reisverkhytter mht import eller lokal leveranse av materialer.
- Type standard/innredning: Om det er ferdige innredninger eller ”plassbygde”
- Konkurransedyktighet og kapasitet i kommunen mht å levere følgende tjenester innenfor følgende: Byggtjenester, gravearbeider, rørleggertjenester, elektroinstallasjoner.
- Konkurransedyktighet og kapasitet i foretak innen kommunen til å levere innredningsvarer, byggevarer ellers (takstoler, trapper, trelast, vinduer, takstein osv). Dette gjelder særlig større utbyggingsfelt hvor utbygger stiller større krav til gode avtaler og sikre leveranser. Vi vil anta at mindre utbygginger (f eks enkelthytter) i større grad anvender lokale tilbud.
- Forekomsten av lokale leverandører av ferdige hytter. Det finnes en del slike firmaer i de fleste fylker, men ikke nødvendigvis i hver kommune.

Disse forholdene vil variere mye fra kommune til kommune. De inntrykk som er gjengitt i avsnittet nedenfor viser likevel at lokal kapasitet på tjenestesektoren generelt utnyttes fullt ut. Dette innebærer samtidig at i kommuner med stor utbygging vil en stor del av slike tjenester måtte importeres utenfra.

Når det gjelder leveranser av byggevarer er bildet noe av det samme. Lokale leveranser utnyttes, men er ikke tilstrekkelige. Det er for øvrig naturlig at man ikke i enhver kommune kan finne det varesortiment som tilfredsstillende krav og ønsker, enten det er ferdige hytter, spesielle materialer eller spesialiserte innredninger.

5.2 Situasjonen i kommunene

Det generelle inntrykket etter samtaler med kontaktpersoner i en rekke kommuner, er følgende:

5.2.1 Tomtesalg

I nesten alle kommuner er det lokale grunneiere (private) som selger tomter til hytter direkte til utbygger. I noen kommuner er det allmenningene eller store grunneierlag som er hovedgrunneier. Det er en hovedtendens til at lokale grunneiere, ofte i samarbeid med lokale entreprenører, selv står for utvikling av hytteområdene.

Salg av hele områder til eksterne investorer som også utvikler området med infrastruktur etc., viser en økende tendens. Dette forekommer foreløpig oftest i de mest alpinorienterte og/eller profilerte utbyggingsområdene som Trysil, Vestre Slidre, Beitostølen, Kvitfjell, Bjorli etc.

5.2.2 Utbygging

Hovedregelen er helt tydelig at lokale aktører – entreprenørfirmaer og håndverkere – benyttes fullt ut. Lokal kapasitet med hensyn til håndverkstjenester, inkludert ansvar for oppsetting av hytte fram til nøkkelferdig leveranse fylles opp og utvides etter hvert som nye prosjekter kommer til.

Der hvor omfanget av utbygging er stort importeres arbeidskraft. Først og fremst fra nærliggende områder (region/fylke), men også i noen grad utenlandsk arbeidskraft (særlig fra Øst-Europa). I enkelte områder, som for eksempel Gudbrandsdalen, ligger utbyggingsområdene tett, og det er et stort press i arbeidsmarkedet når det gjelder bygge- og håndverkstjenester.

Når det gjelder materialer og andre byggevarer, har vi liten oversikt over hvor mye som leveres lokalt. Vi vet at byggesett til typehytter leveres i relativt stor grad fra større leverandører utenfor kommunen. Dette gjelder i økende grad også laftehytter. Materialer til enkelthytter i reisverk leveres oftest lokalt eller innen regionen.

Alt i alt har vi få holdepunkter for å kunne kvantifisere hvor mye av etterspørselen etter varer og tjenester som dekkes innenfor de ulike kommunene.

Hovedinntrykket er at det ikke er konkurransedyktighet som er avgjørende, men rett og slett manglende kapasitet til å møte til dels store utbyggingsoppgaver. Dette er ikke nødvendigvis ”feil”. Rett nok er det om å gjøre at lokale næringsinteresser er våkne når toget går – det har vi inntrykk av at faktisk er

tilfelle i mange av kommunene, selv om graden av lokalt engasjement varierer. Det er imidlertid også slik at det ikke kan påregnes tilstrekkelig langsiktighet i utvikling av hyttebebyggelse til at det er forsvarlig eller ønskelig å bygge opp tilstrekkelig lokal kapasitet på alle områder.

5.3 Oppgradering og vedlikehold

Store hyttekonsentrasjoner medfører et relativt stort omfang av vedlikehold og oppgradering hvert år. I følge Velvins Buskerudundersøkelse brukes det ca 8000 kr per år (lokale innkjøp) til investeringer i forbindelse med utvidelser og oppgraderinger. Tall fra Ericsson og Grefsrud (2005) er lavere, henholdsvis 3159 kroner i Rendalen, 4488 i Nord-Aurdal og 6172 i Gausdal (lokale innkjøp).

Slike oppgraderingskostnader er ikke med i tallene for hyttegjesters konsum foran i rapporten.

I områder med ”gammel” hyttebebyggelse, for eksempel i Sjusjø-området, skjer det en relativt omfattende oppgradering med for eksempel tilkobling til strøm og vann og kloakk. Ved eiendomsovertakelser skjer det også i mange tilfeller at eldre hytter erstattes fra grunnen av. Vi har ikke oversikt over hvor stort omfanget av slik renovering er i de enkelte regioner.

Dersom vi antar at Velvins tall er representativt for gjennomsnittlig oppgraderingskostnad per år, vil dette anvendt på hyttebestanden i de to fylkene alene innebære en samlet etterspørsel på 250 millioner kroner i Hedmark og 336 millioner kroner i Oppland. Anvender vi et gjennomsnitt av Ericsson og Grefsrud sine tall, får vi tilsvarende 143 og 193 millioner kroner.

I forbindelse med nye hytter er vil det være en tidsforskyvning med hensyn til oppgradering og vedlikehold. Det vil si at behovene melder seg først en tid etter nybygging.

6 Oppsummering

6.1 Store tall

Gjennomgangen i kapittel fem viser at det er temmelig store tall ute og går når det gjelder planlagt omfang av hyttebygging og hvor stor omsetning og etterspørsel etter varer og tjenester dette kan medføre i de enkelte regioner.

Vedtatt utbygging i Hedmark omfatter ca 4 000 hytter, og det foreligger konkrete planer (med varierende grad av sikkerhet og tidshorisont) for ytterligere 4-4 500 hytter. Ut fra dagens priser utgjør salgsverdien av 8 500 nye hytter i Hedmark omkring 15-20 milliarder kroner. Av dette er om lag 2,5-3 milliarder merverdiavgift på varer og tjenester anvendt til oppsetting av hytte.

Vedtatt utbygging i Oppland omfatter ca 7 750 hytter, og det er ytterligere ca 8400 på ulike planstadier. 16 000 nye hytter i Oppland innebærer en salgssum på om lag 35-45 milliarder kroner, herav 5-7 milliarder i merverdiavgift.

I tillegg til hyttebyggingen kommer et relativt stort (men ukjent) antall fritidsleiligheter som skal bygges eller planlegges bygd.

De økonomiske effektene lokalt og regionalt består av

- Fortjeneste ved opparbeidelse og salg av tomter
- Fortjeneste for utbygger
- Etterspørsel etter varer og tjenester for oppsetting av hytter
- Vedlikehold og oppgradering av eksisterende hytter
- Bruksbetingede og faste utgifter lokalt/regionalt ved bruk av fritidshusene
- Økte kommunale skatter (eiendomsskatt, tilknytningsavgifter)

Dersom vi tenker oss en region hvor det er planlagt oppsatt 2000 hytter over en tiårsperiode (**200 hytter per år**), og forutsetter følgende:

- Lokal grunneier og lokal utbygger,
- snittpriser hytter, fortjeneste i kroner og etterspørsel etter materialer og tjenester som i regnestykket i tabell 47,
- halvparten av hyttene har utsalgspris 2,1 millioner kroner og halvparten 3,0 millioner kroner,

får vi følgende økonomiske effekter knyttet til selve byggingen:

- Årlig tilføring av kapital til kommune/region på ca 140 millioner kroner fra tomtsalg og prosjektoverskudd.
- En samlet direkte etterspørsel etter varer og tjenester på knapt 300 millioner i året, hvorav en stor del vil kunne være lokalt rettet.

Når alle hyttene er ferdig, vil vi under forutsetning om at årlige bruksbetingede og faste utgifter utgjør kr 20 000 per hytte (anvendt i hyttekommunen, jfr tabell 25), få en omsetning på 40 millioner kroner årlig i hyttekommunen – i tillegg til etterspørselen fra gjester på de hyttene som befant seg i området fra før.

Disse beløpene kan øke betraktelig dersom bruksfrekvensen for hyttene øker – for eksempel gjennom organisert utleievirksomhet og/eller utvikling av attraktive fritidstilbud. Man ser en økende tendens til at eierskap og finansiering knyttes opp mot slik organisert utleie.

På sikt vil også de nye hyttene medføre etterspørsel etter varer og tjenester til vedlikehold og oppgradering. Under forutsetning om at dette utgjør 5-8 000 kroner per år (jfr tabell 25), medfører dette en samlet ekstra etterspørsel på 10-16 millioner kroner per år.

6.2 Effekter på sikt

Beregningene viser at en utbygging i det omfanget som foregår per i dag, og ikke minst i det omfanget som er mer eller mindre planlagt, har store effekter for distriktskommuner. Gjennomgående er det slik at all ledig kapasitet på håndverkernesiden utnyttes i kommuner med stor hyttebygging.

Dersom utbyggingstakten er rask (og antallet hytter stort) minsker mulighetene for det lokale næringslivs utnyttelse av den etterspørsel som retter seg mot de nye hyttene. Kapasiteten både på kort og lang sikt begrenser mulighetene.

På sikt vil den hytteboomen vi nå ser avta. Dette er et typisk høykonjunkturfenomen, og ingen vet vel egentlig når markedet er mettet, og hvor lenge høykonjunktoren vil vare. Framtidige inntekter i kommunene vil sannsynligvis uansett etter hvert være tilbake i den tradisjonelle folden med hyttegjesters forbruk av varer og tjenester – men på et høyere nivå enn før boomen.

Ut fra et kortsiktig perspektiv vil det kunne synes lønnsomt å få bygget så mange hytter som mulig på kort sikt. Da utnytter man markedet mens det er der. Når hyttene først er der, vil de utgjøre grunnlaget for langsiktige inntekter i form av importert etterspørsel (hyttegjestene).

Utbygging over tid har imidlertid en svært viktig side. Ved å spre utbyggingen over en lang tidsperiode får det lokale næringsliv for det første utnyttet nesten all etterspørselen de nye hyttene skaper, dessuten skjer dette over en lang periode slik at man får en større stabilitet. Med alle hyttene bygd over to år ville hytteeventyret være en kortvarig affære og begrenset av den kapasiteten kommunen selv kan stille opp med.

De langsiktige effektene er likevel knyttet til den meretterterspørsel hyttegjestene tar med seg inn i kommunen. I denne sammenhengen er det viktig at hyttene brukes mest mulig. I noen områder satser man mer på utleieenheter, hytter/leiligheter med såkalt utleieklausul (eller –garanti). Det ønskes også mange steder såkalte ”varme senger” – det vil si utleie av hytter/leiligheter med muligheter for stell av rom, matservering etc, i realiteten hyttehoteller.

Siden framtidige inntekter er såpass avhengige av hvor mye hyttene er i bruk, påligger det også kommunen og dets næringsliv et ekstra ansvar med å øke og vedlikeholde attraktiviteten i de respektive områdene.

Litteratur

- Brændvang, Ann-Kristin og Knut Sørensen 2002: *Fylkesfordelt satellittregnskap for turisme*. Rapport 2002/9. Statistisk sentralbyrå
- Dybedal, Petter og Per-Erik Winther 2001: *Reiselivet i Oslo - organisering, omfang og betydning*. Notat 1182/2001. Transportøkonomisk institutt.
- Dybedal, Petter 2002. *Fordeling av turistovernattinger på fylker – grunnlagsberegninger for satellittregnskap for reiseliv på fylkesnivå*. Rapport 589/2002. Transportøkonomisk institutt.
- Dybedal, Petter 2002. *Fylkesvise økonomiske virkninger av reiseliv i Finnmark, Troms, Nordland og Nord-Trøndelag*. Rapport 640/2003. Transportøkonomisk institutt.
- Dybedal, Petter 2003. *Fylkesvise økonomiske virkninger av reiselivet i Sør-Trøndelag*. Rapport 678/2003. Transportøkonomisk institutt.
- Dybedal, Petter 2005. *Ringvirkninger av reiseliv i Buskerud, Telemark og Vestfold*. TØI rapport 780/2005.
- Ericsson, Birgitta og Reidun Grefsrud 2005. *Fritidshus i innlandet: Bruk og lokaløkonomiske effekter*. Rapport 06/2005. Østlandsforskning.
- Holmengen, Hans 2003 *Reiselivsaktørene i Hedmark og Oppland. Hvem, hva, hvor?* Rapport datert 10.03.03, Høgskolen i Lillehammer
- Haukeland, Jan Vidar og Berit Grue 1996 *Turistenes forbruk i Norge sommeren 1995*. Rapport 320/1996. Oslo, Transportøkonomisk institutt. TØI.
- Jacobsen, Jens Kr. Steen, Arne Rideng, Berit Grue og Jan Vidar Haukeland, 2003 *Utenlandske turistenes forbruk i Norge sommeren 2002*. Rapport 636/2003. Oslo, Transportøkonomisk institutt. TØI.
- Johansen, Steinar, Frode Kann og Petter Dybedal 2002: *Regionaløkonomiske virkninger av reiseliv – utvikling av en analysemodell*. Rapport 2002:23. Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Rideng, Arne og Jan Vidar Haukeland 2005 *Gjesteundersøkelsen 2005*. TØI-rapport 813/2005. Transportøkonomisk institutt.
- Rideng, Arne, Jan Vidar Haukeland og Petter Dybedal 2006: *Utenlandske turistenes forbruk i Norge 2005*. Rapport 823/2006. Transportøkonomisk institutt.
- Velvin, Jan, 2003: *Fremtidsrettet hytteutvikling. Brukerundersøkelse blant hytteeiere i Hol, Rollag og Sigdal – resultater og anbefalinger*. Buskerud fylkeskommune/Høgskolen i Buskerud juni 2004.

Velvin, Jan, 2003: *En kartlegging av hyttebasert reiseliv i Trysil som ledd i økt lokal verdiskapning*. Rapport nr 58 Høgskolen i Buskerud (publisert september 2006).

Vedlegg: Spørreundersøkelse på kommunenivå i Hedmark og Oppland om bygging av fritidshus

Undersøkelsen ble gjort på telefon til hver enkelt kommune. I Hedmark ble dette gjort med utgangspunkt i en oversikt fra fylkeskommunene over næringsjefene i de enkelte kommunene. I Oppland kontaktet vi hver kommune med forespørsel om hvem som var rette vedkommende til å svare på spørsmålene.

Spørsmålsstilling

Alle kommuner ble stilt følgende spørsmål om utvikling av fritidshusområder:

1. Satser kommunen på utvikling av områder for fritidshus for tiden og eventuelt de nærmeste årene? Eventuell tidsplaner?
2. Hvor mange hyttetomter er vedtatt utbygd (nedfelt i reguleringsplan) per dato?
3. Hvor mange (antydningssvis) er inne til behandling i kommunens organer?
4. Er det noen konkrete forhold som begrenser hyttebygging i kommunen (bortsett fra eventuelt manglende interesse i markedet):
 - Vann og avløpsforhold
 - Andre miljøforhold.
 - Ønske om å bevare og/eller båndlegge naturområder for andre formål

Kommuner med relativt stor hytteutbygging (ut fra GAB-registeret) ble i tillegg stilt følgende spørsmål:

- Salg av tomter
5. I hvor stor grad er det lokale grunneiere som selger tomter til fritidshus?
 6. De senere år (siste 10 år)
 7. I tida framover (vedtatte planer og planlagte satsinger)
- Lokal næringsvirksomhet
8. I hvor stor grad er lokale entreprenørfirmaer, håndverkere etc involvert i utbygging?
 9. Er det kapasitetsmangel (mange arbeidstakere og firmaer fra andre kommuner/regioner)?

Besøks- og postadresse:

Transportøkonomisk institutt
Gautstadalléen 21
NO 0349 Oslo

Telefon: 22 57 38 00
Telefaks: 22 60 92 00
E-post: toi@toi.no

www.toi.no



**Transportøkonomisk institutt
Stiftelsen Norsk senter for samferdselsforskning**

- utfører forskning til nytte for samfunn og næringsliv
- har rundt 70 forskere med høy, flerfaglig samferdselskompetanse samarbeider med en rekke samfunnsinstitusjoner, forsknings- og undervisningssteder i Norge og i utlandet
- gjennomfører forsknings- og utredningsoppdrag av høy kvalitet innen områder som trafiksikkerhet, kollektivtransport, miljø, reisevaner, reiseliv, planlegging, beslutningsprosesser, transportøkonomi og næringslivets transporter
- driver aktiv forskningsformidling gjennom TØI-rapporter, Internett, tidsskriftet Samferdsel og andre nasjonale og internasjonale tidsskrifter
- deltar i CIENS, Forskningscenter for miljø og samfunn, i Forskningsparken nær Universitetet i Oslo